

پیکدادانا واتایی وهکو ریکهک بو کۆتشکاندنی زمانی شعری وهک نمونه

شیرزاد سهبري عهلی* و روژین احمد سعید

کۆلیژا پهروهردا بنیات، زانکویا دهۆک، هه ریمما کوردستانی-عیراق.

وه رگرتن: 2021/02 په سه ندرکن: 2021/05 به لافکنن: 2021/06 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2021.9.2.677>

پۆخته:

پیکدادانا واتایی ئیک ژ ریکین ب دهستقههینانا کۆتشکاندنییه، د زمانی شعریدا ل دهمی پیکدادانا واتایی دروستدییته، ئه وه پیهف تیدا دبنه خودان واتایی تابهت و جوانی و داهینان تیدا رهنگقه ددهت. ئه ف که کۆلینه ب نافونشان (پیکدادانا واتایی وهکو ریکهک بو کۆتشکاندنی - زمانی شعری وهک نمونه) کو تیدا ههول هاتییه دان پلهیین پیکدادانا واتایی ل دویف دیتینن (ئالان کرۆزی) د زمانی شعریدا دیوانا (دهمی چوار گۆشه) یا (سه لمان کۆفلی) دا بهینه دیارکرن و ریزه یا بکارهینانا ئه وان بهینه پولینکرن. ئارمانجا سه رهکییا ئه فی که کۆلینی هه ره ئه و بوویه کو ریزه یا سه دییا هه ره پله یه کا پیکدادانا واتایی بیین که کۆلین ل دویف چووی د زمانی شعریدا بهینه دهستنیشانکرن. ئه ف که کۆلینه ژ بلی پیشه کی و ئه نجامان ژ دوو پشکا پیکدهیت. پشکا ئیکی ب نافونیشان (کۆتشکاندن و ریکه که قتنا واتایی) یه کو تیدا ب گشتی به حسی چه می کۆتشکاندنی دکهت. پشکا دووی یا تابهت به پراکتیکرنا پلهیین پیکدادانا واتایی د زمانی شعریدا.

په یقیین سه ره کی: پیکدادانا واتایی، کۆتشکاندن، نه ل گه ل، هه فدری، نه گونجان.

1. پیشه کی

ئه فی که کۆلینی بو پیکدادانا واتایی وهکو ریکهک بو کۆتشکاندن د زمانی شعریدا مفا ژ مودایلا (ئالان کرۆزی) بو (پله بیین پیکدادانا واتایی دیتییه و بو گه هشتنا ئه نجامین که کۆلینی په نا بو شیوازی ئاماری هاتییه برن.

1.5. پرسیارین که کۆلینی:

ئه ف که کۆلینه هه ولدهت به رسقی ل سه ره ئه فان خالیین ل خواری بدهت:

أ- ئه ری هه ره سی پله بیین پیکدادانا واتایی د دیوانا (دهمی چوار گۆشه) یا (سه لمان کۆفلی) دا هه نه ؟

ب- کیژ پله یا پیکدادانا واتایی ب پترترین ریزه د دیوانا (دهمی چوار گۆشه) یا (سه لمان کۆفلی) دا هاتییه بکارهینان؟

ت- کیژ پله یا پیکدادانا واتایی ب کیترترین ریزه د دیوانا (دهمی چوار گۆشه) یا (سه لمان کۆفلی) دا هاتییه بکارهینان؟

پ- ریزه یا بکارهینانا هه ره پله یه کی د دیوانا (دهمی چوار گۆشه) یا (سه لمان کۆفلی) دا چه نده ؟

1.6. پشکین که کۆلینی:

ئه ف که کۆلینه ژ بلی پیشه کی و ئه نجامان ژ دوو پشکان پیکدهیت. پشکا ئیکی ب نافونشان (کۆتشکاندن و

1.1. نافونیشانی که کۆلینی:

ئه ف که کۆلینه ب نافونیشانی: (پیکدادانا واتایی وهکو ریکهک بو کۆتشکاندنی - زمانی شعری وهک نمونه) یه کو تیدا ههول هاتییه دان به حسی کۆتشکاندنی و پله بیین پیکدادانا واتایی د زمانی شعریدا بهینه کرن.

1.2. که رهسته و سنووری که کۆلینی:

د ئه فی که کۆلینی دا پشکا تیوری یا ئیکیدا نمونه ژ زارده فی خه لکی ده قوکا دهوکی هاتییه وه رگرتن و بو پشکا دووی پراکتیکرنا ل سه ره دیوانا (سه لمان کۆفلی) ئه و ب نافی (دهمی چوار گۆشه) هاتییه ئه نجامدان، سنووری زانستی یی ئه فی که کۆلینی واتاسازییه .

1.3. گرنگییا که کۆلینی:

گرنگییا ئه فی که کۆلینی د هندیدایه کو شاعر مفا ژ پیکدادانا واتایی بو مه به ستین جوانیکرنا و داهینان و به یزکرنا و چیژ وه رگرتنی ژ ده فی شعری دببنن.

1.4. ریبازا که کۆلینی:

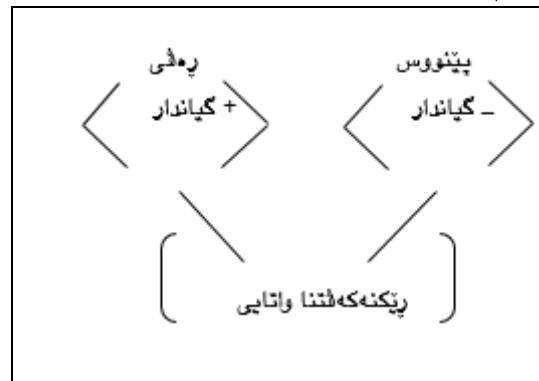
* که کوله ری به رپرس.

پێکنه‌که‌فتنا واتایی) کو تیدا به‌حسی ئه‌فان سه‌ره‌باهه‌تان هاتییه کرن: (چه‌مکی پێکنه‌که‌فتنا واتایی، چه‌مکی کۆتشکاندن، کۆتشکاندن و پێکنه‌که‌فتنا واتایی، تاییه‌مه‌ندییه‌ن کۆتشکاندن، جوړین کۆتشکاندن). پشکا دووی یا پراکتیکیه و ب نافی (پیکدادانا واتایی د زمانی شعریدا)یه.

2. کۆتشکاندن و پێکنه‌که‌فتنا واتایی

1.2. چه‌مکی پێکنه‌که‌فتنا واتایی:

پێکنه‌که‌فتنا واتایی گریدایه ب ئه‌وی په‌یوه‌ندییا سیمانتیکیه، ئه‌وا د ناهه‌را که‌ره‌ستین فه‌ره‌نگیدا ده‌یته دیتن. (ئالان کرۆز) ده‌رباره‌ی پێکنه‌که‌فتنا واتایی ده‌یته: ل ئه‌وی ده‌می ئه‌م دشین به‌حسی پێکنه‌که‌فتنا واتایی بکه‌ین، ل ده‌می واتایی ده‌رپینا لیکدای ب شیوه‌یه‌کی باش ل دویف ناسایی بوونا واتایی ب پێنه‌چیت (Cruse.A,2000,44). ئانکو ل فیژی که‌ره‌ستین فه‌ره‌نگی د ئه‌وی ده‌رپینا لیکدایا ژ لای و اتاییه ل گه‌ل ئیک پێکنه‌که‌فتن و ناگونج، ئه‌فه‌ژی ده‌یته ئه‌گر کو د ئه‌وی ده‌رپینا لیکدایا ناویزه‌یی په‌یدا بیهت. بۆ نمونه:



ژ ئه‌فی نمونه‌یا ل سه‌ری دیاردیهت کو که‌ره‌ستین ئه‌وی ژ لای و اتاییه ل گه‌ل ئیک پێکنه‌که‌فتنه و کۆت هاتییه شکاندن، ئانکو واتایا فه‌ره‌نگی هاتییه شکاندن، چونکی کۆتی هه‌لبژارتنی که‌ره‌سته‌ک هه‌لبژارتیه سیمايين ئه‌وان ل گه‌ل ئیک ناگونجیت.

شکاندن په‌یوه‌ندییا ئاسویی د سنووی پسته‌ییدا پێکنه‌که‌فتنا واتایی دروستده‌کته کو ژ لای و اتاییه په‌سه‌ند نینه، چونکی مه‌رجی پیکه‌فتنی د ئه‌وان په‌یافاندا نینه (عبدالواحد موشیر ده‌یی، 2014، 75). ئانکو هه‌ر ده‌می مه‌رجی پیکه‌فتنی ئه‌وی ژ لای ناخفتنه‌رین زمانی هاتییه دانان هاته شکاندن، ل ئه‌وی ده‌می ئه‌و ده‌رپینه دی واتایه‌کا نه‌په‌سه‌ند گه‌هینیت. بۆ نمونه:

1- ! شپشپرا ده‌رگه‌هی یا ده‌یته.

2- شپشپرا نافی یا ده‌یته.

پسته‌یا ئیکی پسته‌یه‌کا پێکنه‌که‌فتیه ژ لای و اتاییه، ژبه‌رکو په‌یافان مه‌رجی پیکه‌فتنی یی کۆتی واتایی شکاندینه، وه‌کو دیار د پسته‌یا (1) دا (ده‌رگه‌ه) ل جه‌ی (نافی) هاتییه و کۆتی پیکه‌هاتنی هاتییه شکاندن، ئه‌فه‌ چهنده‌ژی بوویه ئه‌گر کو د ناهه‌را پیکه‌هاتنی ئه‌فی پسته‌ییدا پێکنه‌که‌فتن دروستبیهت.

ژ ئه‌فا بووری دیاردیهت کو پێکنه‌که‌فتنا واتایی بریتیه ژ نه‌گونجان و پێکنه‌که‌فتنا که‌ره‌ستین فه‌ره‌نگی ل گه‌ل ئیک، ژ لای و اتاییه. گه‌له‌ک جارن ئه‌گر دیار دروستبوونا پێکنه‌که‌فتنی ژ کۆتشکاندن، واته شکاندنا کۆتی هه‌لبژارتنی و پیکه‌هاتنی دبه ئه‌گر پێکنه‌که‌فتنا واتایی په‌یدا بیهت، ئه‌فا ژ ئه‌جامی ئه‌فی پێکنه‌که‌فتنی دی بیهت ئه‌گر په‌ره‌مه‌یانا نه‌په‌سه‌ندییا واتایی.

(ئالان کرۆس) ئاماژه‌یی ب ئه‌وی چه‌ندێ دده‌ته کو پتریا جارن د شیاندایه پێکنه‌که‌فتنا واتایی ب پیکا یاریکرن ب ده‌روبه‌ری به‌یته چاره‌سه‌رکرن، به‌لی ئه‌فه‌ چهنده د پێکنه‌که‌فتنی پێمانیدا ناهینه دیتن، ژبه‌ر هندی ئه‌فه‌ژی وه‌کو پیکه‌کیه کو د شیاندایه پێکنه‌که‌فتنا واتایی پی به‌یته ده‌ستنیشانکرن (Cruse.A,2000,45). بۆ نمونه:

- ! شه‌کرا ته‌حل.

- ! به‌ری نه‌رم.

- ! بارانا شین.

د ئه‌فان نمونه‌یاندایاریکرن ب ده‌روبه‌ری زمانی هاتییه کرن، ژبه‌ر هندی پێکنه‌که‌فتن و نه‌په‌سه‌ندییا واتایی دروستکریه، چونکی ل گه‌ل جیهانا پسته‌قینه‌یا زمانی ناگونج، به‌لی ئه‌فه‌ چهنده بوویه ئه‌گر کو ئه‌فه‌ پێکنه‌که‌فتنا واتایی ب پیکا یاریکرنی ب ده‌روبه‌ری زمانی ب شیوه‌یه‌کی دیار و باشته‌ر د ناف به‌ره‌مینه‌ی ده‌ییدا به‌یته ئه‌جامدان و ب تاییه‌تی د زمانی شعریدا پێکنه‌که‌فتنا واتایی مه‌به‌سته‌کا فه‌شارتی په‌نگه‌ده‌ته، ژبه‌ر هندی ل ده‌فه‌ گوهداری واتایا ئه‌وی یا په‌سه‌نده. ئه‌فا شروقه‌کرنا ئه‌فی پێکنه‌که‌فتنا واتایی ده‌قیته د سنووی پراگماتیکیدا، چونکی ((واتای پراگماتیکی واتایه‌کی نااساییه و پابه‌ندی (چالاک) و (به‌ما)یه و یاسا ده‌به‌زینی بۆ واتایه‌کی قولتر، تا لیکدانه‌وه‌یه‌کی گونجاو بۆ رسته‌ناپه‌سه‌نده‌کان بکریته، بۆ ئه‌وی له‌گه‌ل ده‌روبه‌ری گوته‌که‌ بگونی)) (عبدالواحد

مه‌به‌ست ژ نه‌في زارافي نه‌وه کو همی ده‌مان واتايا ده‌رپرینا زمانى يا پوهن نینه، هه‌تاکو بو څاڅفتنه‌رین په‌سه‌نن زمانى ژى، به‌لکو چنډبیت واتا دديارنه‌بن ب پیکه‌کى يان پتر، يان ب کیمیفه ده‌رپرین پیدفې ب هنده‌ک خه‌يالې يان زانینه‌کا تايه‌ت هه‌یه، ډاکو نه‌ف چنده بهیته تیگه‌هشتن. نه‌فجا چنډبیت نه‌ف ناویزه‌یا رویدای بو شاعر و په‌خنه‌گری هه‌تا بو ماموستایین نه‌کادیمی ژى تیگه‌هشتنا نه‌وې یا ب زه‌حمه‌ته. هه‌روه‌سا نه‌ف ناویزه‌یه يان کوټشکانده بریتیه ژ نه‌وې واتایې نه‌واکو په‌یقین ناف رسته‌یې ب پیکا یاسایین پیزمانى و سیمانتیکى یین گریډای ب نه‌وانفه ب ده‌سټه نه‌هین. نه‌ف ناویزه‌یه يان کوټشکانده پیدفې ب گه‌له‌ک ب داهیان و خه‌يالې هه‌یه ژ پیخه‌مه‌ت گه‌هشتنا واتایې. هه‌روه‌کو د ناف میتافوراند - Metaphors په‌یدابیت (عبدالرحمن طعمه، 2020، 35-36).

مه‌به‌ست ژ کوټشکاندنې (به‌زاندنې) نه‌وه کو دوو بابه‌ت يان تیگه‌ه‌ئیک و دوو نه‌ریبکه‌ن و هه‌فدژى ئیک پابه‌وسن و نه‌ف بابه‌ته زیده‌تر گریډای زمانى میتافوریه، چونکى به‌روڦاژى که‌تواریه و چنډبیت بو مه‌به‌ستا سفکاتییې نه‌ف چنده پویدده‌ت (عبدالعالی قادا، 2016، 168). نه‌فجا هه‌ر ده‌مى کوټى پیکه‌هاتنې يان کوټى هه‌لبژارتنې د زمانیدا هاتنه‌شکاندن، دى کوټشکاندن دروستبیت و دى پیکه‌ه‌فتنا واتایې په‌یدابیت، له‌ورا نه‌وه ده‌رپرینه دى واتایه‌کا نه‌په‌سه‌ند گه‌هینیت، ژ لایه‌کى ديفه دى گه‌له‌کا ب زه‌حمه‌ت بیت گوهدار ل نه‌وې څاڅفتنې بگه‌هیت، چونکى ل گه‌ل که‌تواری ناگونج. به‌لې نه‌ف بابه‌ته د ناف شعریدا په‌سه‌ندن، واته ((نه‌و رستانه‌ی له‌ زماندا به‌ناپه‌سه‌ندى داده‌نرى، نه‌وانه‌ن که‌ له‌ زمانى شعردا په‌سه‌ند ده‌کرین. که‌واته لادان و به‌زاندنې یاساکانى زمان په‌سه‌ندى دده‌ت به‌زمانى شیعرو تا لادانه‌که گه‌وره‌تر و زه‌قتربیت، پله‌ی په‌سه‌ندیتى به‌ررتز ده‌بیت)) (محهمه‌د معروف فتاح، 2010، 407). هه‌روه‌سا هندى نه‌ف کوټ شکانده یا مه‌رنتز بیت پتر زیره‌کى و شیانین شاعیرى ديارده‌ت و سیمایین شعری دده‌ته نه‌وى ده‌قى شعری. ژ لایه‌کى ديفه کوټشکاندن پوله‌کى گرنه‌گ د دروستکرنا ده‌قین شعریدا دبینیت و پتر نه‌وى به‌ره‌مى ب نرخ دکهن. نه‌فجا ژبه‌ر هندى شاعر ب پیکا شکانده یاسایین زمانى څاسایى یاریکرنې ب ده‌روه‌برى زمانى دکه‌ت، نه‌فه‌ژى دبیته نه‌گه‌ر کو سیمایین واتایین په‌یفان ل گه‌ل ئیک نه‌گونج و هه‌فدژى

موشیر دزه‌یې، 2014، 75). ل فیرى پراگماتیک ب هینانا ده‌روه‌برى، ژبو گه‌هشتن ب مه‌به‌ستا فه‌شارتیا نه‌فان ده‌رپرینان، نه‌فى پیکه‌ه‌فتنې چاره‌سه‌ردکه‌ت، د راستیدا پراگماتیکى شیان هه‌یه ل سه‌ر بابه‌تین پیکه‌ه‌فتى و نه‌گونجانا سیمانتیکى پابه‌وسیت، نه‌وژى ب پیکا گونجانکرنا نه‌وې ناویزه‌یې ب هینانا ده‌روه‌برین گونجایى، بېگومان نه‌فه ئیک ژ څارمانجین پراگماتیکیه و دکه‌فیه ل سه‌ر ملین نه‌وې، ژبه‌رکو گونجان ئیکه ژ ستونین پراگماتیکیه کو تايه‌تمه‌ندیین په‌گه‌ژین څاڅفتنې و پیدفیباتى و یاسایین جفاکيین گریډای ب څاڅفتنیفه پیکه‌نځیت (شیرزاد سه‌برى عه‌لى، 2014، 26).

پیدفیه‌یې څامازه ب نه‌وې چنده‌یې بهیته‌دان کو نه‌ف پیکه‌ه‌فتنا واتایې دیسان د شیاندايه بهیته چاره‌سه‌رکرن، نه‌وژى نه‌گه‌ر هنده‌ک گوهوړپنا بېخینه نه‌وان بوچوونان کو د بارى سروشتیې جیهانا ژ ده‌رفه‌دا هه‌نه (جون لاینز، 1987، 174). چونکى جیهانا ژ ده‌رفه‌ده‌رپرینى ژ راستیې دکه‌ت و نه‌ف راستیا د جیهانا ژ ده‌رفه‌دا هه‌ی پيقه‌ره بو دیارکرنا پیکه‌ه‌فتنا واتایې.

ژ لایه‌کى ديفه ژبو نه‌هیلانا نه‌فى پیکه‌ه‌فتنا واتایې، چنده پیکه‌هاتینه دیارکرن، نه‌وژى نه‌فه‌نه:

أ- د شیاندايه نه‌ف پیکه‌ه‌فتنه بهیته چاره‌سه‌رکرن، ب پیکا پیکه‌ه‌ه‌ارتنا ئیک يان (پتر) ژ پیکه‌ه‌فتنان ب په‌گه‌ژین فره‌ه‌نگى: (ناف يان کار يان هه‌فالناف يان هه‌فالکارى، د نه‌فى باریدا نه‌م دشین پشتراس‌ت بېن کو نه‌م یې سه‌ره‌ده‌ریې ل گه‌ل پیکه‌ه‌فتنا واتایې دکه‌ین (Cruse.A,2000,44). وه‌کو د نه‌فان نمونه‌یین ل خواریدا دیاردبیت:

- ! په‌رتووک یا دکه‌نیت.
- مینا یا دکه‌نیت.
- د شیاندايه نه‌ف پیکه‌ه‌فتنه ب پیکا راستفه‌کرنا پیزمانى يان فره‌ه‌نگى بهیته چاره‌سه‌رکرن (Cruse.A,2000,44). بو نمونه:
- ! نازاد سوبه‌مى هاته‌مال.
- نازاد دوهمى هاته‌مال.

2.2. چه‌مکى کوټشکاندنې:

د زمانى کوریدیا چنده زارافه‌کین دى ژى بو زارافى کوټشکاندنې دهینه بکاره‌ینان. وه‌کو زارافى (ناویزه‌یا واتایې، پیکه‌ه‌فتنا واتایې، نه‌په‌سه‌ندییا واتایې... هتد) .

ئیکین، بهلی ژ لای و اتایفه و اتایه کا نوی یا میتافوری دروستدکن.

که واته کۆتشکاندن بریتیه ژ شکاندا یاسایین رویی ژ نافدا یی زمانی کو په یوه نندییه کا بهیز ب گوهورپنا مه بهست و اتا و تیگه هشتننیه هه یه، ئانکو نه کو ب تنی و اتایا سهرده می د گوهورپن، به لکو دبنه بار و ئهرك بۆ گوهداری ژی (محهمه د معروف فتاح، 2010، 418). ژ لایه کی دیفه د ناف زمانی شعریدا ئه گهر یاسایین دروستکرنا کۆتان نه هینه شکاندا، ئه و بهرهم دی فالابیت ژ جوانییه و داهینانی. ههروه سا نه شیت چ مه بهستین فهشارتی بگه هینیه خوانده فانی، چونکی ئه ژ ناویزه و نه په سندییه وه کو جوانییه کییه بۆ ئه وی شعرئ و پتر سهرنجا خوانده فانی بۆ لایئ خو پادکیشیت، ژ بهر ئه فی چهندی کۆتشکاندن ئیک ژ تاییه تمه نندیین زمانی شعریه، دبیته ئه گهر کو گوهورپن د واتاییدا دروستبیت و مه بهسته کا دی ب خوفه بگریته.

کۆتی پیکفه هاتنی کاریگه رییا ئه وی کیمتره ژ کۆتی ههلبژارتنی، ل ئه وی ده می دهیته شکاندا، ل ده می په یفه ک هه فالئ خو دگوه ریت یان ده می ل گه ل په یفه کا دی دهیت کو بهری نوکه ل گه ل هه فال نه بوویه و پیکفه نه هاتینه (محهمه د معروف فتاح، 2010، 419).

ل دوماهییه پیدفیه ئماژه ب ئه وی چهندی بهیته دان کو کۆتشکاندن ژ ئه نجامی شکاندا کۆتی ههلبژارتنی و کۆتی پیکفه هاتنی په یدا دبیت، ئانکو ئه و سیسته می که توارئ ل سهر زمانی سه پاندی و بوویه ئه گهرئ دروستکرنا ئه فان کۆتان دهیته شکاندا، له ورا ئه ژ دیارده په یدا دبیت. ئه فه ژی دبیته ئه گهرئ هندئ کو د ناف کۆتی واتاییدا په یقین ل گه ل ئیک دهین ژ لای و اتایفه ل گه ل ئیک نه گونجن، به لکو هه فدزی ئیکن، به لی ئه و په یف د شعریدا هه لگرا و اتایه کا نوویه. ئه فجا ل فیرئ ئه گهر خوانده فانی شیانه کا باش بۆ راقه کرنئ نه بیت، دی دوو گرفت که فنه د ریکا ئه ویدا:

- 1- کزیوون و نه شیانا گوهداری ب رابوونا تشته کی.
- 2- که فتنا کزی و گرفتان د ریکا ده قیدا.

ئه ژ کزی و گرفته ژ ناف ناچن، هه تا کو گوهدار بشیت کۆدی زمانی فه بکته و تیگه هیت (احمد مداس، 2007، 81).

3.2. کۆتشکاندن و ریکنه که فتنا و اتایی:

ل ده می کۆت دهیته شکاندا، ریکنه که فتن په یدا دبیت، واته سه ره لدا نا ریکنه که فتنا و اتایی فه دگه ریت بۆ شکاندا ئه وان کۆتین کو که ره سته یه کی رسته یی ب سهر که ره سته یه کی

دییه رسته ییدا سه پینیت، ئه وژی (کۆتی ههلبژارتن و کۆتی پیکه فه هاتن) ینه (ساجده عبدالله فرهادی، 2002، 10)، ئانکو ریکنه که فتنا و اتایی گریدا یه ب کۆتشکاندنیفه و ههر ده می کۆتین و اتایی هاتنه شکاندا دی ریکنه که فتن دروستبیت. ئه فه ژئ و اتایا ئه وی چهندی ددهت کو ریکنه که فتنا و اتایی ب خو کۆت شکاندا، ئانکو په یوه نندییه کا راسته وانه د ناف بهرا ئه وانا هه یه. بۆ نمونه:

- دلیری بهر فه خوار.

ریکنه که فتنا و اتایی د ئه فی رسته ییدا بۆ کۆتشکاندا کۆتی ههلبژارتنی دزقریت، چونکی که ره سته یی ده سته لاتدارئ ئه وی کو کارئ (فه خواره)، (به رکاره) ههلبژارتیه، خودان سیمایئ و اتایی: (> - شل <) ، > - گونجایه بۆ فه خوارئ (< و ئه فه ژئ ل گه ل ناگونجیت و ئه ژ چهنده بوویه ئه گهر کو ریکنه که فتنا و اتایی د ئه وی رسته ییدا دروستبیت.

- دیواری بهر فه خوار.

ریکنه که فتنا و اتایی د ئه فی رسته ییدا بۆ کۆتشکاندا کۆتی ههلبژارتنی دزقریته فه، چونکی که ره سته یی ده سته لاتدارئ ئه وی کو کارئ (فه خواره)، پیدفیه (به رکاره) ئه وی خودان سیمایئ و اتایی (> + گیاندار <) بیت و (به رکاره) ئه وی ئه ژ سیمایه هه بن: (> + شل <) ، > + گونجایی بیت بۆ فه خوارئ (<)، به لی د ئه فی رسته ییدا نه بکه ری ئه و سیمایه هه یه و نه به رکاری ئه و سیمایه هه لگرتیه، ئانکو هه رووکان سیمایئ (> - <) هه لگرتیه، ئه ژ چهنده بوویه ئه گهر کو ناویزه یا و اتایی د ئه وی رسته ییدا په یدا دبیت.

4.2. تاییه تمه نندیین کۆتشکاندنئ:

کۆتشکاندنئ چهنده تاییه تمه نندییه که هه نه. ئه فه هنده ک ژ ئه وانا نه:

- 1- کۆتشکاندن و اتایین نوی د زمانیدا په یدا دکته.
- 2- ل ده می کۆتشکاندن دهیته په یره وکرن ب تاییه تی د زمانی شعریدا بارگرانیه کی دئخیته سهر میشکی گوهداری و وه ل گوهداری دکته په نایی ببه ته بهر ده وروبه ری بۆ تیگه هشتنا مه به سته ناخفتنکه ری یان شاعری.
- 3- کۆتشکاندن داهینانه که د زمانی شعریدا، ده می شاعری بقیت داهینانی د زمانی ده قیدا بکته په نایی دبه ته بهر کۆتشکاندا که ره ستان، چونکی ئه ژ چهنده که توارئ و دیارده یی ب سالوخدکته، کو زمانی ئاسایی نه شیت ئه وی چهندی بکته.

د رستيا ل سهريدا په يفا (ديت) يا بوويه نه گهري دروستبوونا پکنه که فتنی، چونکی (ديت) بو چافی دهیت و بو گوھی بکارناهیته، بهلی و هکو یا دیار ل فیري بو گوھی ژي هاتیه بکارهینان، د نهجامدا ریکوپیکي د نه فی رسته بییدا ژناقبریه، له ورا نه ف رسته ب رسته یه کا نه پسه ند دهیته هژمارتن.

3- نه چافه پیکری – Improbability:

پکنه که فتن د نه فی خالیدا بو هندئ دزفریت کو چ چافه پیکری تیدا ناهیته کرن، به لکو چافه پیکرنا گونجان و په سه ندیی پرتدکته. (نالان کرؤن) ل دوور نه چافه پیکرییی دبیزیت: د شروفه کرنا نه فی جوړی پکنه که فتنیدا به هرا پتر به رده وومی د ناقه برا نه چافه پیکرییی و ژیکویرکه فتنیدا په ییادابیت (Cruse.A,2000,46). وه کو:

- ! عرش ژ لایي مه میکا چه کدارقه هاته داگیر کرن.

جوداهیا نه چافه پیکرییی ل گه ل نه گونجانی نه وه چ ریځ ناچنه نه چافه پیکرییی کو واتایا نه وی بهیته زانین، نانکو دیتنا په یوه ندییه کا واتایی ژ لایي گوهداریفه بو نه فان کؤتشکانندان ژ نه وی نه وا د نه گونجانیدا هی گه لک ب زه حمه تره، به لی د نه گونجانیدا چافه پیکرنا کا بو هی، نانکو په نگه جاره کی گوتنا نه وی تشتی رویدده ت.

(نالان کرؤن) ناماژهی ب نه وی چه ندی دده ت و دبیزیت: (دقیت نه م نه چافه پیکرییی ب ریکا راستیا گوتنا نه فان دهربرینان دیاریکه یین:

- نه ز نه فی چه ندی باوهرناکه م.
- نه فه یا سهیره !
- نه فه دره وه !
- ... (Cruse.A,2000,46).

4- حه شو – Pleonasm:

مه به ست ژ دیارده یا حه شویی نه وه، تشته کی زیده و دووباره بهیته گوتن کو گوتنا نه وی زیده هییی دبیته نه گه ری دروستبوونا پکنه که فتنه واتایی (Cruse.A,2000,45). حه شو بریتیه ژ خرغه کرنا بکارهینانا هه فواتا و نیمچه هه فواتایین وازه یان نه وژی ل دهمی ناماژه ب چوارچو فیه کی یان پیرابوونه کا جفاکیا دیارکری دهیته کرن. دیسان حه شو دهیته بکارهینان ل دهمی خرغه کرن و کومفه کرنا چه ند تشته ک بهیته گوتن (بول بیکر و سیبونیل ایلیچ، 2018، 82) کو دبیته نه گه ر نه وی زیده گوتن و کومفه کرنا ببیته

4- کؤتشکاندن تام و چیژه کی د ده فی شعریدا په ییاداکته، چونکی نه گه ر د نافه ده فی نه ده بییدا کؤتشکاندن نه بن، نه و بهرهم هه ر زوی دی تام و چیژا خو ژ ده سته ده ت و دی ب ده فی ناسایی هیته هژمارتن.

5- کؤتشکاندن مه به ست و نهی نیی شاعری دپاریزیت، چونکی گه لک جارن د شیان شاعریدا نینه ب راسته وخوی تشتی دهربریت و ب نه فی ریکی دهربرینی ژ مه به ست و جیهان بینیا خو دکته، نه فه ژ لایه کیفه و ژ لایه کی دیفه نه فه کؤتشکاندن ه جوانییی دده ته ده فی نه ده بی.

5.2. جوړین کؤتشکاندن:

چه ند جوړین کؤتشکاندن هه نه کو بوینه نه گه ری بهرهمهینانا ناویزه یا واتایی، نه وژی نه فه نه:

1- پیکدادانا واتایی – Semantics clash:

نه فه پیکدادانه ل نه وی دهمی په ییادابیت، ل دهمی دوو واتایین نه گونجایی ل گه ل نیک بهین و ل سه ر سی پله یان دابه شدبیت، ب نه فی په نگی ل خواری دیارکری:

أ- ناته بابی (نه ل گه ل): کو نه فه پیکدادانه نه وان کؤتشکاندن ب خو فقه دگریت، نه وین کو ژ نه جامی هه لبرارتنا په یفه کا هه فواتایا نه دروست یان په یفه کا نیزیکی نه وی دروستدن. وه کو:

- ! فلفلین دژوار

- ! په وینا پشیکی

ب- هه فدری: د نه فی پیکدادانیدا نه و په یفین پیکفه دهین ل گه ل نیک هه فدرن. وه کو:

- ! لاوه کی پیر...

- ! خه ما خو ش....

ت- نه گونجان: د نه فی پیکدادانیدا نه و په یفین پیکفه دهین ل گه ل نیک نه گونجاینه. وه کو:

- ! نه و کچ ژنا زه لاهه کی په به نه... (Cruse.A,2000,222).

نه فه جوړه (پیکدادانا واتایی) دی ب دریزی ل پشکا دووی هیته به حسکرن.

2- ژناقچوونا ریکوپیکیی – Zeugma:

نه فه دیارده هه وه لکه کو تیدا په یفه ک د هه مان دهمیدا د نافه دهربرینه کیدا ناماژهی ب دوو په یقان بده ت (Cruse.A,2000,46). وه کو:

- ! مه ب چافه و گوهرین خو دیت.

ئەگەر ھندى ھەنگو تەشتەكى زىدە و بى پامان بەھتە ھۆمارتن.

كەواتە مەبەست ژەشەبۆي ئەو كەرەستەك يان دەربەپنەكا زىدە و نە ل جەي ئەوي بى ھەلكەفت بەھتە بكارھينان يان چىدبىت ژ ئەنجامى دووبارەكرنا پەيفەكا نيزىك پويبەدەت، چىدبىت ھەشۆ د زمانى شعردا يا پەسەند و ئىستاتىكى بىت، بەلى تىكدانى ل واتايى د ئاخذتتا ئاساييدا دكەت، ب تايبەتى ئەگەر كارىگەرى ل مەبەستى كر. بۆ نمونە چىدبىت د شعردا بەھتە گوتن (ماستى سې)، بەلى د زمانى ئاخذتتيدا يان ئەف پەيفە د جەي خۆدا نينن يان ئەف پەيفە ھاتينە بكارھينان وەكو ژ سنورودەرجوونەكا زىدە و زيان ل واتايى گەھاندىيە. ئەفجا ژ سنورودەرجوونا بكارھينانا ھەفالناقان وە ل ئاخذتتى ئەكەت كو نامۆيى و تەمومۆي پەيدابىت. ھەرەسا ئەو گوتن مۆرەكا شعرى ب خۆفە دگرىت. زىدەبارى ھندى ئەوي پيشەي يان تەشتى نەينى و كاري ئەوي ھەتا پادەيەكى زىدە دياردكەت (عبدالعالى قادا، 2016، 110).

ژ لايەكى ديفە ئەف دياردە تەشتەكى وەسا نابىژتە گوھدارى كو ئەو بەرى ھىنگى نەزانىت، ژبەر ھندى ئەف دياردە ژ ئاليى بەھايى پەيوەنديكرنى يا فالايە (لېتس، 2012، 20). وەكو:

- ئەوي ب پييين خۆكرە غار.

د ئەفئى نمونەيا ل سەريدا ھەشۆ تىدا ھەيە، چونكى چەوا مروؤ دئ شىت بەكەتە غارى بىي پييين خۆ بكاربەينىت.

3. پيكدادانا واتايى د زمانى شعردا

1.3. چەمكى زمانى شعرى:

زمان گرنكترين ريك و ئالافى پەيوەنديكرنىيە د ئاغبەرا شاعرى و خواندەفانيدا، ھەرەسا باشترين كەرەستى دەربەپنەيە ل دەف مروؤى ب تايبەتى ل دەف شاعرى. د شعردا شاعرب رىكا زمانى ھەست و سوژ و مەبەستين د ناخى خۆدا دگەھىنيتە خواندەفانى و كارتىكرنى ل ھزرا ئەوي دكەت، د ھەمان دەمدا سەرنجا ئەوي ژى بۆ لايى خۆ پادكىشيت، ئەفجا ئەگەر زمان نەبىت شعرى ژى چ ھەبوون نابىت، ژبەر ھندى زمان كەرەستەيەكى سەرەكيبە بۆ بنياتنان و فەھاندنا شعرى.

((پەيوەندييا زمانى ب شعريفە، جەھكى بەرز و پىروژ ل دەف شاعرى داگرىكيبە، ھەرەسا زمان بوويە ميراتى شاعرى. ئەفجا ئەف پەيوەندييا گرنكا زمانى ب شعريفە ھەي، دببەتە ئەگەرئ ئافراندنا شعرى، چونكى ئەگەر شعرى ژ زمانى قالا بەكەين چ تەشت ب دەستين مەفە ناھيت بىژينى شعر، ئەفەزى

وەكو بەلگەيەكيبە ژبۆ دياركرنا ئەركى پر بەھايى زمانى د شعردا)) (چنار صديق غازى، 2008، 63). ژبەر ئەفئى چەندى ھاتيبە گوتن، زمانى شعرى پەگەرەكى گرنگە د فەھاندنا شعردا، شاعرد شعردا رىكين تايبەت بكاردەھينىت، داكو بشىت واتا و مەبەستين خۆ ب جودا ژ ھونەرين دى ئاراستە بەكەت (وائل عبد الله ابو محيي الدين، 2004، 67). زمانى شعرى ژ ئەنجامى شكاندنا سيستەمى زمانى دروستدبىت، ئەفەزى بۆ بەھرەيا شاعرى د داھيتانا زمانيدا دزفريت، ل دەمى ب فەھاندنا شعرى پادبىت ب رىكا فەرەھنگا خۆ يا تايبەت جارەكا دى زمانى دروستدكەت، ب ئەفئى چەندى پەيف تىدا دبە خودان واتايين تايبەت و جوانى و داھيتان تىدا رەنگفەدەت، ژبەر ھندى ئەف زمانى شاعرب بكاردەھينىت، گەكە ژ زمانى پۆژانە بى خەلكى جودايە (احمد حاجى، 2015، 94)، چونكى بكارھينانا زمانى د نقيسینين زانستى و ژيانا پۆژانەدا ب تنى بۆ گەھاندنا ھزرىيە كو مەرەم ژى ئەو بۆ ب پيفەبرنا كاروبارين پۆژانە و پەيوەنديكرنىيە ل گەل كەسانين دى، بەلى زمانى شعرى زمانەكى تايبەتە، شاعرب ئەفئى زمانى د شعرا خۆدا ب شيوەيەكى تايبەت بكاردەھينىت، مەرەم ژى ئەو دا كو واتايەكا نوى بگەھينىت و يا جودابىت ژ واتايا ئاساييا د ئاخذتتە لىكيدا بەرەبەلاؤ (پەريز سابىر، 2006، 283). واتە ئەف زمانى شاعرب بۆ فەھاندنا دەفەكى شعرى بكاردەھينىت، جودايەكا مەزن ل گەل ئەوي زمانى ھەيە، ئەوي د ژيانا پۆژانەدا دەھتە بكارھينان، راستە ھەر ھەمان پەيف و زارافن، بەلى بكارھينانا زمانى يا تايبەت ژ لايى شاعريفە، دببەت ئەگەر كو ئەف زمانە ژ زمانى ئاسايى بى جودابىت، ھەرەسا دببەت ئەگەر كو تام و خۆشيبەكى ل دەف خواندەفانى پەيدابكەت، كەواتە دقئت زمانى شعرى بى جودا بىت ژ زمانى ئاخذتتى و تىگەھشتنى ژ لايى بكارھينانا پەيفين فەرەھنگيبين واتادارفە، ھەرەسا ژ لايى بكارھينانا پستەبين سەرنجراكيشين تژى ژ ئاشوپ و خەيالا ھونەرى، چونكى شعرب ژ ئەوان ھونەرين جوانبىيە، ئەوين كو پيفەرين مە بين زانستى نەشين نەينىيا جوانبىيى تىدا دياربەكەن و ئەف كىماسيبە ب تايبەتى د جوانبىيا ژ ئاقدادياردبىت، ئەوا كو پشتبەستى ب ئەوي رىكى دكەت كو تىدا پەيف پىكفە دەھتە گریدان (محمد حماسة عبداللطيف، 1996، 372). ئەفە ئەوي چەندى دياردكەت كو زمانى شعرى ل سەر بناغەبين زمانى پۆژانە دروستبوويە، بەلى شيايە ژ ياسايين زمانى پۆژانە دەرجىت و سەرزئوى زمانى ئاقابكەت.

واتايه کا نوی و جودا ژ واتايا ناسايی يا بهر به لاق بگه هينيت (ابراهيم السامرائي، _ ، 18).

5- زمانى شعري ب مه زنترين په گه زى بنياتنانا شعري دهيتته هژمارتن، له ورا نه رکه کى کارتيکه ر د نافيکارنا بنياتي شعريدا دبينييت و ب گه نجينه يا شاعري هاتيبه نياسين، چونكى ژدهري شاعرييون و نيلهاما شاعري ب ريکا زمانيه و ب هاريكارييا نهوى شاعر دشيتت داهيتناني بکته (خليل الموسى، 1991، 98).

6- زمانى شعري ب تنى ژ لايى شاعريغه دهيتته نافراندن و نه و گوهورينا ب تنى شاعره ک د زمانيدا نه نجامدهت، دبيت چهندها زمانقان نه شين نه نجامدهن، ژبه ر هندى ب تنى د شيانين شاعره کى شاره زا و ژيهايتدياه، زمانه کى شعري يى زيندى ژ بهرهمه ندى و شيانين خو يين بيسنور بنافرينييت و داهيتناني تيدا بکته (وائل عبد الله ابو محيي الدين، 2004، 69).

7- نافيکارنا وينه يين هونه رى تايبه تمه ندييه کا سره رکه ييا زمانى شعرييه و دبيته نه گه ر کو زمانى شعري ژ زمانى ناسايى جودا بکته (Nofal. K.H, 2011, 61).

3.3. پيکدادانا واتايى د زمانى شعريدا:

نه ؤ لايه نى پراکتیکی بو ديارکنا پيکدادانا واتايى د زمانى شعريدا هاتيبه ترخانکرن، نه وژى د ديوانا (سه لمان کوفلى/ ده مې چوار گوشه) دا، کو دى هول هيتته دان پله يين پيکدادانا واتايى د ديوانا نافريدا بهينه پراکتیکرن. نه وژى ب نه ؤ رهنگى ل خوارى ديار کرى:

پيکدادانا واتايى – Semantics clash

مه به ست ژ نه ؤ ديارده يى نه وه، ل ده مې دوو واتايين نه گونجاى ل گه ل نيك بهين و پيکدادانا واتايى د نه وان هر دوو واتاياندا په يدا ببيت، نانکو هست ب هه ؤ دى و جياوازييى د تيگه هاندا بهيته کرن (Cruse.A, 2000, 46). واته د نه ؤ جوريدا واتايا که ره ستان ل گه ل نيك و دوو پيکناکه فن (محمه د معروف فتاح، 2010، 420)، که واته ل نهوى ده مې پيکدادانا واتايى د نه وان هر دوو که ره ستاندا په يدا دببيت، ل ده مې دوو واتايين نه گونجاى ل گه ل نيك کومدکته، نه ؤ پيکدادانه د چند پله ياندا دهينه ديتن:

ا. ناته بايى (نه ل گه ل) – Inappropriateness: نه ؤ ريکنه که فتنه ل ده ؤ (نالان کروژوى) ب نافي (هه لېژارتن جودا که) هاتيبه نياسين (Cruse.A, 2000, 222). نه ؤ

که واته د شياندايه بهيته گوتن زمانى شعري، زمانه کى تايبه ته ب زمانى هست و سوزان هاتيبه نافيکارن، هه روه سا نالافه کى گونگه د ده ستى شاعريدا کو ب ريکا نهوى ده ربريى ژ هست و سوزين خو دکته و ب ريکا مه به ستين خو کارتيکرنى ل خوانده فاني دکته، يا ژ هه ميبى گونگتر هوکارى سره رکه ييى بنياتنانا شعرييه.

2.3. تايبه تمه ندييى زمانى شعري:

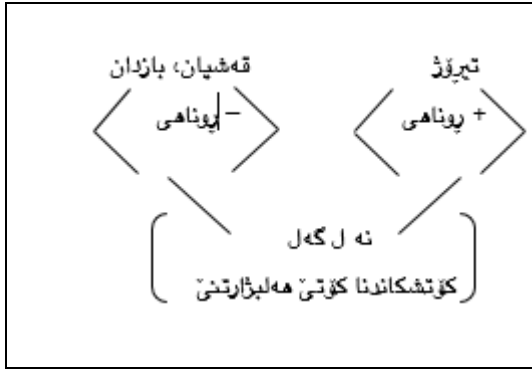
زمانى شعري چه ندين تايبه تمه ندى هه نه، ل خوارى دى ناملاره ب گونگترين تايبه تمه ندييان هيتته دان:

1- زمانى شعري زمانه کى لادانيه، واته لادانه ژ ياسا و ده ستوريى زمانى ناسايى، نه ؤ لادانه دبيته نه گه رى دروستيونا زمانى شعري و جودا کرنا نه وى ژ زمانى پورانه يى خه لکى، ژبه ر هندى لادان د شعريدا نيكه ژ تايبه تمه ندييى گونگين زمانى شعري کو ب تنى د شانين شاعريدايه نه ؤى کارى ب ناوليه کى هونه رهمه ندانه نه نجامدهت، چونكى شکاندنا ياسايين زمانى و سه رژنوى نافيکارن د زمانى شعريدا، کاره کى ب سانه هى نينه، به لکو پيدى ب زيره کى و شاره زاييه کا باش هه يه، له ورا هه بوونا لادانى د هه ر ده ؤه کى شعريدا نيشانا ناست بلنדיا شاعرييه و گريديه ب زيره کى و شيانين شاعريغه (هدى صديق احمد و خالد صديق احمد، 2016، 116).

2- زمانى شعري، زمانه کى ناشويى و خه يالى و نه نديشه ييه، ب نه ؤى رهنگى شاعر زمانه کى ناشويى نه دگو هيزيت، چونكى زمان ل ده ؤ نه وى ب تنى نامرازه ک نينه بو نامرانجه کى، به لکو نامرانج ب خو يه ب ريکا په يف و رسته يان ده ربريى ژ نه ؤى زمانى دکته (لطفى عبدالبديع، 1989، 81).

3- زمانى شعري تايبه تمه ندييا ريکخستنا ريمي هه يه، نه ؤ تايبه تمه ندييه بنه مايه کى سره رکه ييه د شعريدا، هه روه سا ب گونگترين ستوينين نه وى ده يتته هژمارتن، نه ؤجا ل ده مې ده نگ و پيت دوو باره دبن و په يف ژى دهينه دروستکرن، ل نهوى ده مې رپتم دبيته ده نگى شاعري و ده ربريى ژ هز و هست و هه لويستين نه وى دکته (احمد حاجي، 2015، 97).

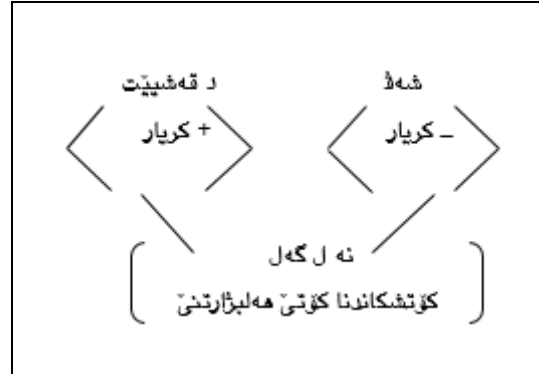
4- نيك ژ تايبه تمه ندييى زمانى شعري نه وه کو نه ؤ زمانه خودان بکاره يانده کا تايبه تا زمانيه ژ لايى شاعريغه، شاعر ب شيوه په کى تايبه ت نه ؤى زمانى بکاره ينييت، داکو بشيتت



جوړی پیکدادانی بریتیه ژ هەلبژارتنا پەیفەکا هەقواتا یا نەدروست کو ل گەل ئەوئ پەیفی ب تەمامی ناگونجیت (عەبدولواحید موشیر دزە، 2011، 146). هەر وەسا گەلەک جارن دبیت ئەو پەیفە هەقواتا بۆ ئەوئ پەیفی نەبیت، بەلکو پەیفەکا نژیکی ئەوئ بیت، ئەفی جوړی کیمترین پلەیا پیکدادانی هەیه. وەکو د ئەفان نمونەیین ل خواریدا دیاردبیت:

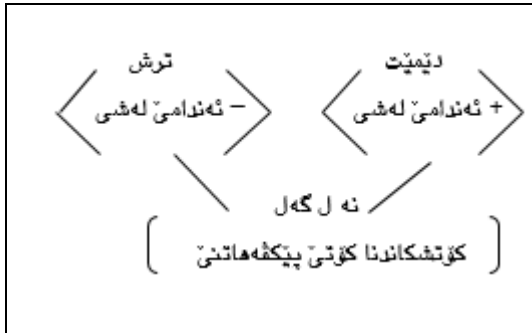
1. شەق د قەشییت (سەلمان کوفلی، 1998، 9)

د ئەفی دیریدا شاعری (تیرۆژ) ل جەئ مرؤفی دانایە ب ئەفی چەندی کۆتشاندا دروستبوویە، چونکی (قەشیان و بازدان) ل گەل (تیرۆژ) ناهینە بکارهینان.
4. یا دبیینت دیمیت ترش و (سەلمان کوفلی، 1998، 33)

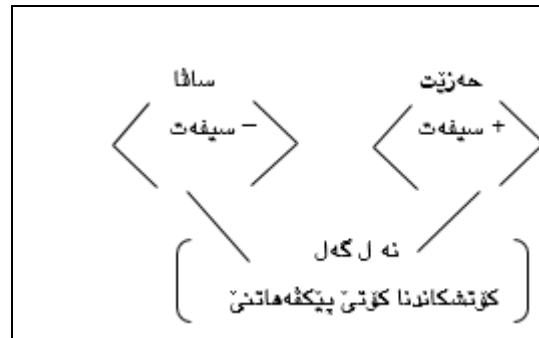


د ئەفی دیریدا شاعری (شەق) ل جەئ مرؤفی دانایە، چونکی (قەشیان) هەقواتایا (چوون) تیه و بۆ (شەق) بکارناهیەت، ب ئەفی چەندی کۆتشاندا پەیدا بوویە.

2. حەزیت ساقا (سەلمان کوفلی، 1998، 14)



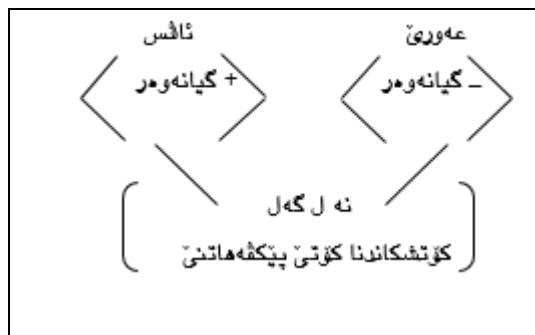
د ئەفی نمونەیا ل سەریدا پەیفە (دیم) ل گەل هەقالی خۆیی ئاسایی نینە و هاتنا ئەوئ ل گەل (ترش) کۆتشاندا دروستکرییە، ب ئەفی چەندی پیکدادانا واتایی دروستبوویە..
5. عەورئ ئافس کورکی وی بو (سەلمان کوفلی، 1998، 56)



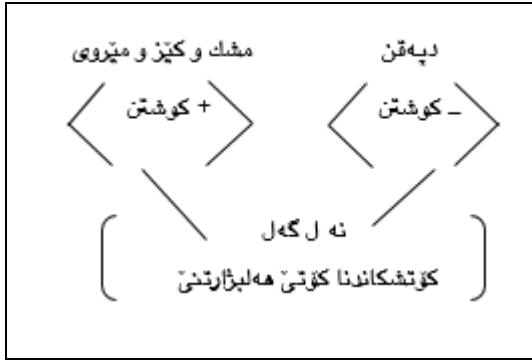
ب هاتنا پەیفین (حەن) و (ساقا) ل گەل ئیک کۆتشاندا پەیدا بوویە، چونکی (ساقا) ل گەل هەقالی خۆیی ئاسایی بکارنەهاتییە، هاتنا ئەوئ ب ئەفی پەنگی پیکدادان دروستکرییە.

3. تیرۆژ قەشیان

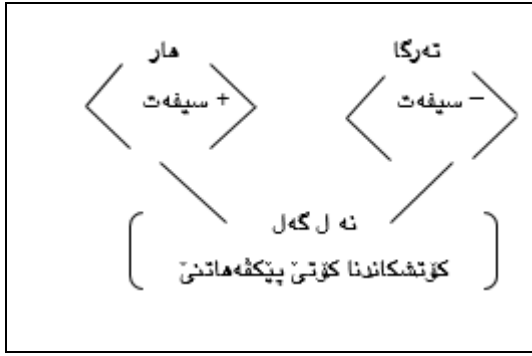
بازدان و.. چوون. (سەلمان کوفلی، 1998، 27)



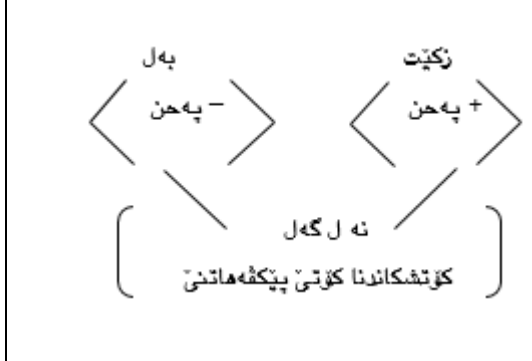
پەیفە (ئافس) سیفەتەکی گریدایە ب گیانە وەرانیقە، هاتنا ئەوی ل گەل (عەور) کۆتشاندا دروستکرییە.
6. ئاشییت بەش و (سەلمان کوفلی، 1998، 78)



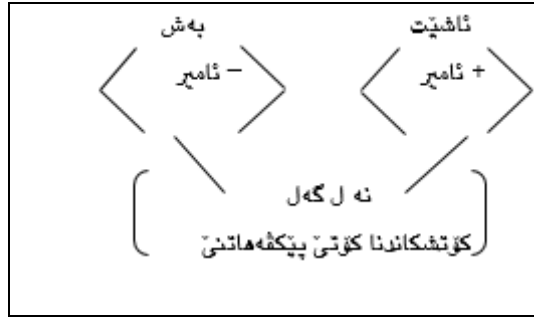
د ئەفی دێرا شعریدا، شاعری پەیفە (دپه قن) ل جەیی پەیفە (کوشتن) بکارهینایە، ئەفی چەندی کۆتشیکاندن پەیداکییە. 10. گژلووک و بەفر و تەرگا هار (سەلمان کوفلی، 1998، 155)



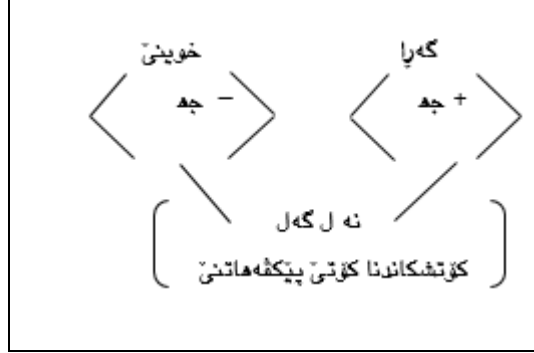
پەیفە (هار) سیفەتەکی گژیدا ب گیانەوهرانفە و هەفواتایە ل گەل پەیفە (دژوار)، بەلی پەیفە (هار) ل گەل (تەرگا) ئی ناھیتە بکارهینان، ژبەر هندی کۆتشیکاندن دروستبوویە. 11. پی حەمەر دبن زکییت بەل و (سەلمان کوفلی، 1998، 162)



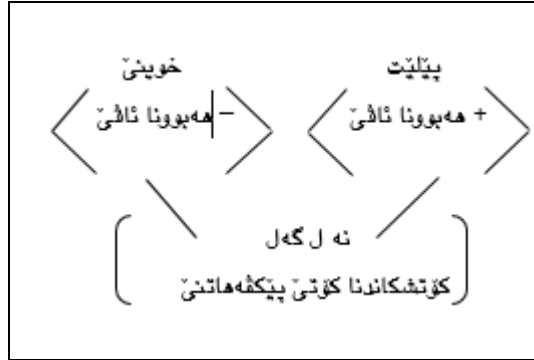
پەیفە (بەل) ل گەل هەفالی خۆیی ئاسایی بکارنەهاتییە کو ئەوژی (گوھن)، ژبەر هندی کۆتیی پێکفەهاتی د ئەفی دێرا شعریدا هاتییە شکاندن. 12. پویباری هار هەمی فەدخار (سەلمان کوفلی، 1998، 178)



پەیفە (پەش) هەفواتایە پەیفە (فەکری)یە، هاتنا ئوئی ل گەل (ناش)ی کۆتشیکاندن دروستکییە، چونکی ئەف پەیفە د کەشەکا نویدا هاتییە بکارهینان و ل گەل هەفالی خۆیی ئاسایی نینە. 7. ئاسویا بووی گەرا خوینی (سەلمان کوفلی، 1998، 79)

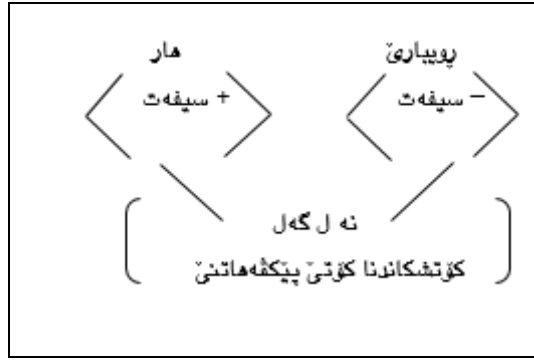


پەیفە (گەرا) ل گەل هەفالی خۆیی ئاسایی نەهاتییە بکارهینان، هاتنا ئوئی ل گەل (خوین)ی کۆتشیکاندن پەیداکییە. 8. پیللیت خوینی دی داعویرن.. (سەلمان کوفلی، 1998، 133)



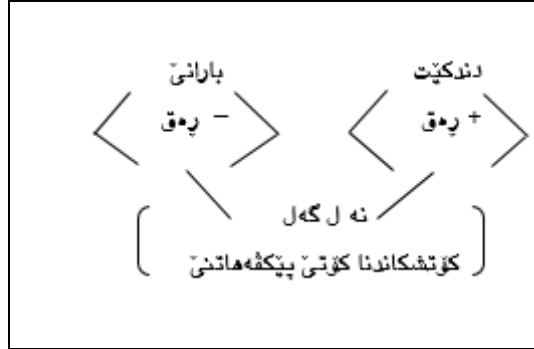
د ئەفی کۆتشیکاندنیدا پەیفە (پیل) د بارودۆخەکی نویدا هاتییە بکارهینان و ب هاتنا ئوئی ل گەل پەیفە (خوین)ی کۆتشیکاندن دروستکییە. 9. دپه قن - مشک و کیژ و میروی (سەلمان کوفلی، 1998، 147)

دهين ددهت (Cruse.A,2000,222). واته د ئهڤي پلهييدا ((پيڭکاداني واتاي گه وره يه. له نيوان به هاو بوچوندا. ليکدانه وه و تيگه يشتني به شيوه يه کي ناسان روونادات)) (ساجده عبدالله فرهادي، 2002، 12). د هه ډډييدا پله يا پيڭکادانا واتاي ژ پله يا ناته بايي مه زتره، هه ډډييه ژ نه جامي پيڭکه هاتنا دوو پهيښ هه ډډ دهسته واژه يه کا خودان واتايه کا نوي دروستديت، (هه ډډي) د ناڤ هونري پوهانبيييدا ب (نؤگزي مورون - Oxymoron) دهيته نياسين (عبدولسه لام نه جمه دين عبدالله، 2008، 154). که واته هه ډډي هه ډډي نه وه کو دوو پهيښ پيڭکه دهين، به لي پيډډييه هه ډډي هه ډډي پهيښ هه ډډي نتيکن. هه روه کو د هه ډډي نمونه ياندا ديارديت:

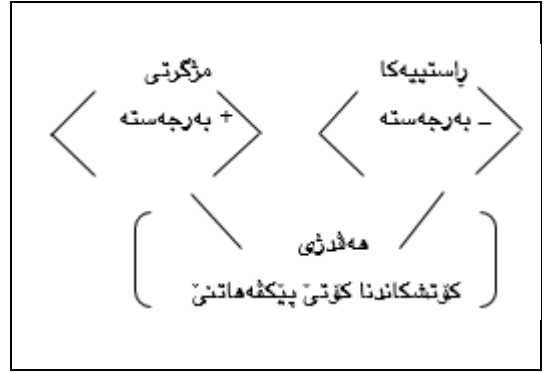


په يفا (هار) ل گه ل (رويباري) ناهيته بکارهينان، چونکي په يفا (هار) سيفه ته کي گريدايه ب گياندارانځه و (رويباري) گياندار نينه، له ورا کوڦشکاندن دروستکرييه. 13. ژ دندکيت باراني (سهلمان کوڦلي، 1998، 189)

1. نه م.. راستي يه کا مرگرتي ماین و (سهلمان کوڦلي، 1998، 10)



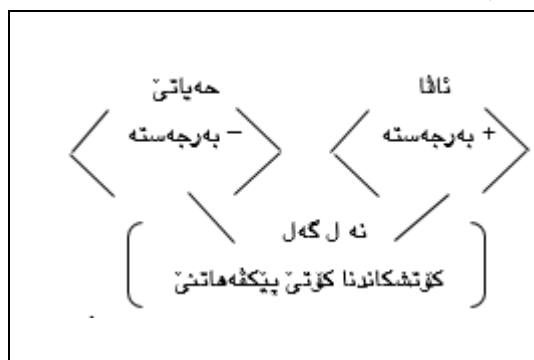
شاعري د ئهڤي ديږيدا (دندک) ل گه ل (باران) بکارهينايه، نهڤي چه ندي ژي کوڦشکاندن دروستکرييه، چونکي (دندک) هه ډډي ناسايي (باران) نه يه.



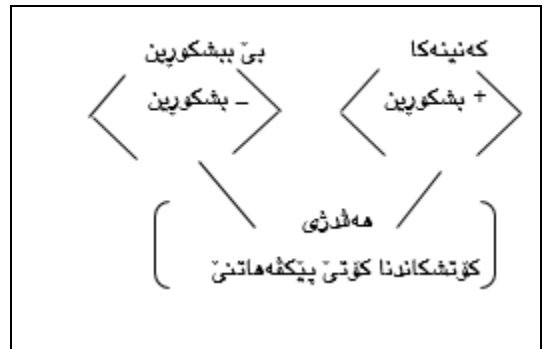
په يفا (راستي) ل گه ل په يفا (مرگرتي) هه ډډي و ل گه ل نتيک ناگونجن، چونکي (راستي) هه مې ده ما يا دياره و مرگرتي نينه.

14. کانيکيت ناڤا حه ياتي، (سهلمان کوڦلي، 1998، 216)

2. که نينه کا بي بيشکورين (سهلمان کوڦلي، 1998، 26)

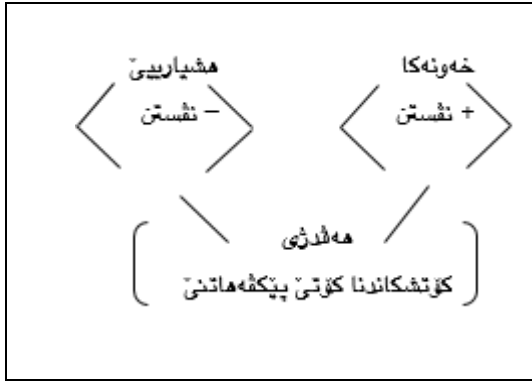


په يفا (ناڤا) ل گه ل هه ډډي خو يي ناسايي نه هاتييه بکارهينان، هاتنا هوي ل گه ل (حهايي) کوڦشکاندن دروستکرييه.



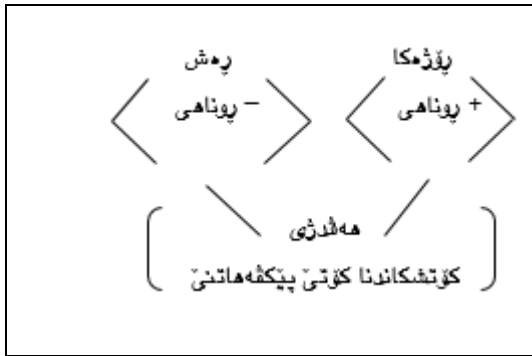
په يښ (که ني) و (بي بشکورين) ل گه ل نتيک هه ډډن، چونکي چ (که ني) نينن بي بشکورين، له ورا کوڦشکاندن دروستکرييه. 3. ڤي روژا فه مري، هلکه ينه څه و (سهلمان کوڦلي، 1998، 66)

هه ډډي - Oxymoron: هه ډډي به شدارييي د پيڭکادانيډا دکهت، نه وژي ل ده مې ناماژه يي ب بهايي نه دروست يي نتيک ژ نه وان په يښ پيڭکه



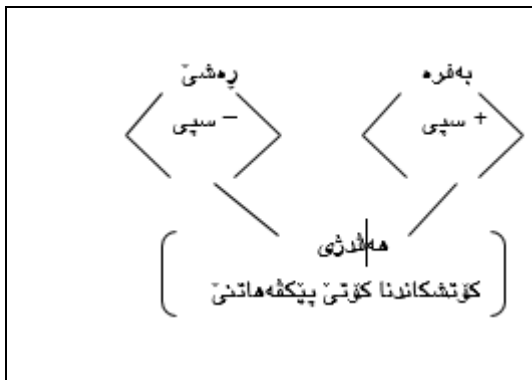
پەيفىن (خەون) و (هشيار) وەكو دوو هەقدژ يىن ل بەرامبەر ئىك هاتىنە دانان و ل گەل ئىك ناگونج، ئەقى چەندى ژى كۆتاشكاندن دوستكريبە.

7. لەجى ھەر رۆژەكا رەش بووى (سەلمان كوڤلى، 1998، 95)



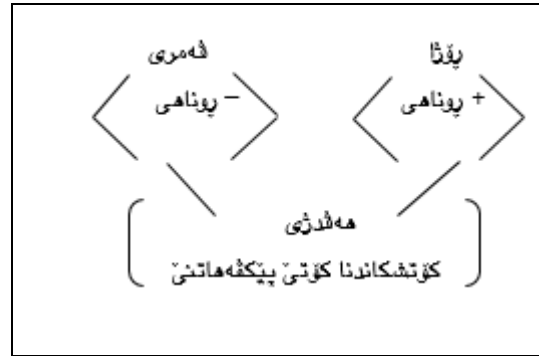
د ئەقى دىرا شعرىدا، كۆتاشكاندن د پىكفەهاتنا پەيفىن (رۆژ) و (رەش)يدا پەيدا بووى، چونكى ئەق ھەردوو پەيقە ل گەل ئىك هەقدژن.

8. گىلوگىت بەفرە رەشى، (سەلمان كوڤلى، 1998، 181)



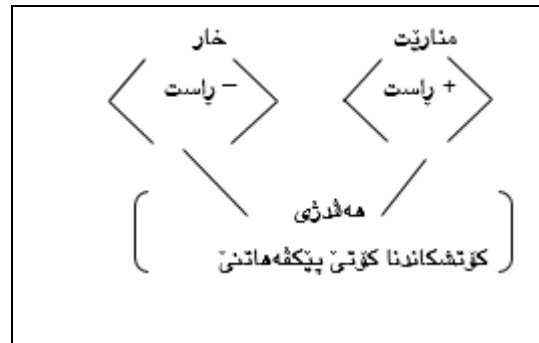
پەيفىن (بەفر) و (رەش) ل گەل ئىك هەقدژن و ب چ رەنگان ل گەل جىھانا ژ دەرفەدا ناگونجىت، چونكى (بەفر) يا (سپى)يە، لەورا كۆتاشكاندن پەيدا بووى.

9. بارانا سۆر گژلوكا سۆر



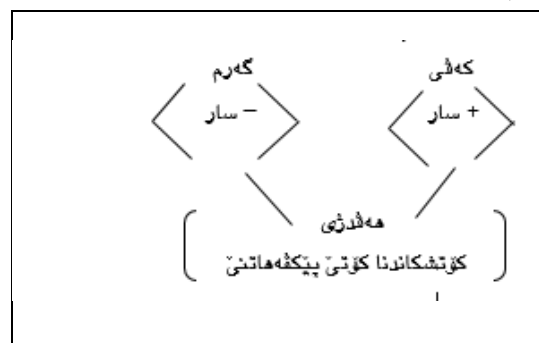
ل فىرى پەيقا (شەمرى) ل گەل (پۇژى) پىكناكەقىت، چونكى (پۇژ) نافەمرىت، لەورا ئەق ھەردوو پەيقە ل گەل ئىك هەقدژن و ب ئەقى چەندى كۆتاشكاندن دوستبووى.

4. منارىت خار و قەوار و (سەلمان كوڤلى، 1998، 78)



پەيفىن (منارە) و (خار) هەقدژن ل گەل ئىك و ب چ رەنگان ل گەل جىھانا ژ دەرفەدا ناگونج، چونكى ئەگەر منارە يا خار بىت دى كەقىت.

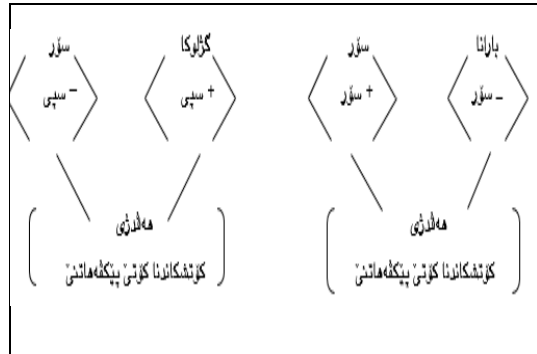
5. كەقى د گەرمن ئاگرژى دچىت بەفرا دبارىت پەرموچ بژۆت (سەلمان كوڤلى، 1998، 79)



پەيفىن (كەقى و گەرم) و (پەرموچ و بژۆت) ل گەل ئىك هەقدژن، ژبەر ھندى ب ھىچ شىوہىەكى ل گەل ئىك پىكناكەقن، لەورا كۆتاشكاندن پەيدا بووى.

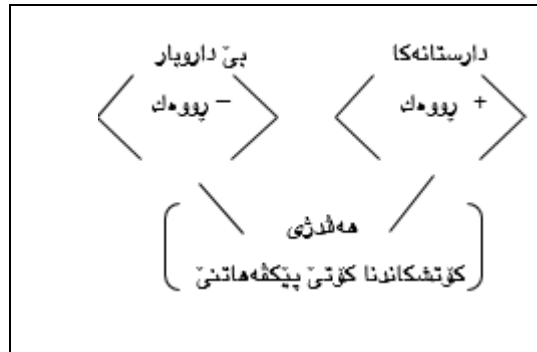
6. لئاڤ خەونەكا هەشيارىيى (سەلمان كوڤلى، 1998، 93)

مروڤی سور و، ههسپی سور (سهلمان کوفلی، 1998، 210)



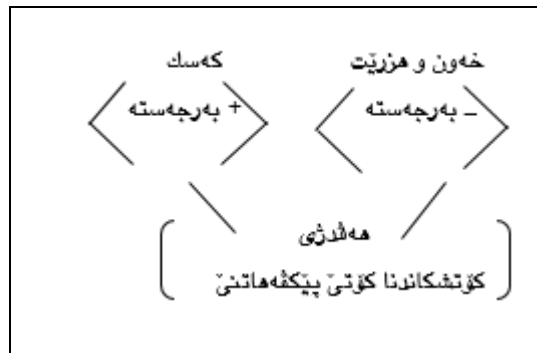
د ئەفی کویلا شعریدا هه ر ئیک ژ په یقین (باران) و (کژلوك) ل گه ل په نگی (سور) هه قدرن، چونکی ل گه ل جیهانا راسته قینه دا ناگونج، له ورا کۆتشکاندن په یدابوویه.

10. ل دارستانه کا بی دارو بارو، (سهلمان کوفلی، 1998، 255)



د ئەفی دیرا شعریدا، کۆتشکاندن د پیکههاتنا په یقین (دارستان) و (بی دارویار) دا په یدابوویه، چونکی ئە گه ر دارستان یا بی دارویار بیت دی بیته بیابان، له ورا ئەف په یقه هه قدری ئیکن.

11. خهون و، هزریت کهسکن (سهلمان کوفلی، 1998، 278)



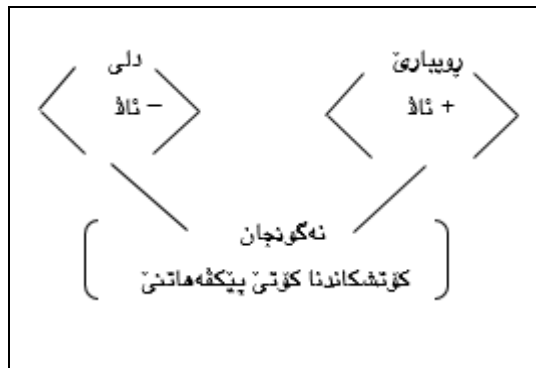
په یقین (خهون و هزر) ل گه ل په یقا (کهسک) ی هه قدرن، چونکی ئە گه ر (خهون و هزر) ب خو به رجهسته نه بن، ئەفجا

چهوا دی رهنگ (کهسک) بن، له ورا ل قیری کۆتشکاندن دروستبوویه.

نهگونجان - Incongruity:

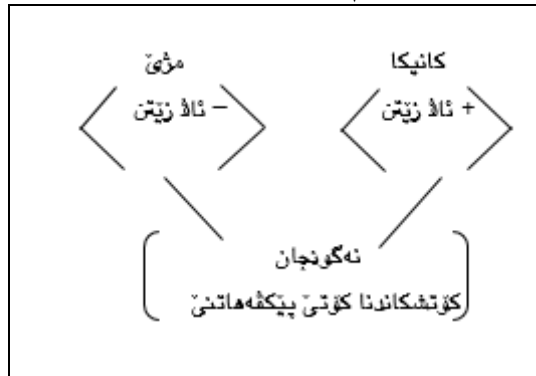
به رزترین په یا پیکدادانا واتاییه، ئەف پیکدادانه گه له کا مهزیه ب ئەوی ئاستییه کو د شیاندا نینه ب شیوه یه کی ئاسایی واتایا ئەوی بهیته زانین (Cruse.A,2000,222)، چونکی ((واتاکان له زیاتر له سیمایه کدا له گه ل یه کتریدا ریک ناکه و)) (محهمه د معروف فتاح، 2010، 421). د قیریدا ئەو په یقین پیکههاتنی ل دویف کۆت و یاسایی پیکههاتنی ل گه ل ئیک نه گونجاینه، ئەفجا گه له ک ب زهحه مه گوهدار په یوه ندییه کا واتایی بو ببینیت. وه کو د ئەفان نموونه یاندا دیاردبیت:

1. رویباری دلی من دکه قیته پیلا (سهلمان کوفلی، 1998، 8)



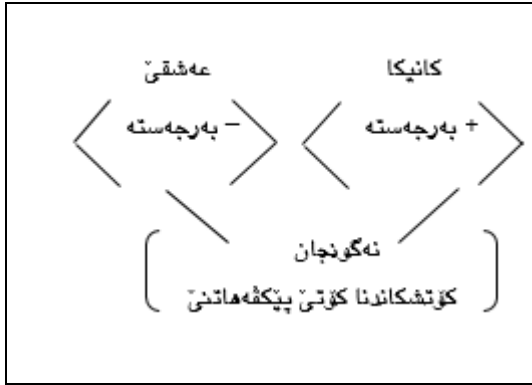
د ئەفی دیریدا په یقا (رویبار) د کهسه کا نویدا هاتییه بکارهینان و ل گه ل هه قالی خو بی ئاسایی نینه، ئانکو ل گه ل ناگونجیت و ئەفی چه ندی کۆتشکاندن په یداکرییه.

2. د کانیکا مژی پا (سهلمان کوفلی، 1998، 10)



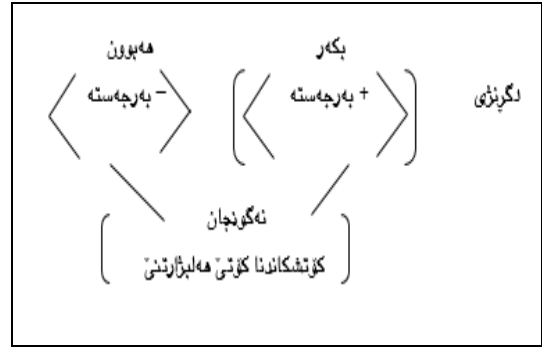
شاعری د ئەفی دیریدا (کانیک) ل گه ل (مژی) بکارهینایه، ئەف چه نده زی یا گونجای نینه، چونکی (مژی) هه قالی ئاسایی (کانیک) نینه، له ورا کۆتشکاندن دروستبوویه.

3. هه بوون بو دگر نژی.. (سهلمان کوفلی، 1998، 10)



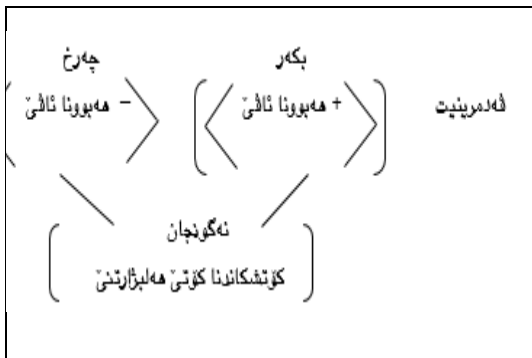
د ئەقی دیریدا شاعری (کانیکا) ل گەل (عەشقی) بکارهینایه، ئەقی چەندی ژێ نه گونجان په یاداگریه، چونکی (کانیکا) و (ئاق) پیکفە دهین، لەورا کوٹشکاندن دروستبوویه.

6. چەرخە ئاگری فەدمرینیت و بەفری دحەلینیت و (سەلمان کوڤلی، 1998، 15)

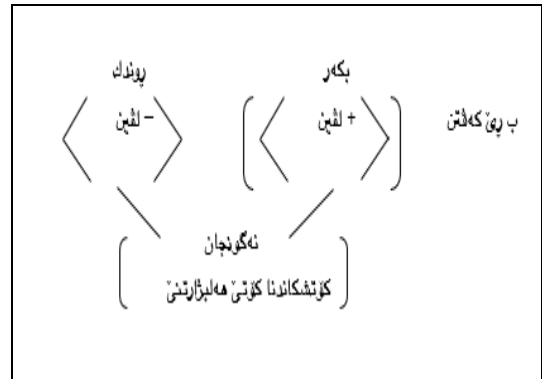


ئەگەر (هەبوون) یا بهرجهسته نه بیت، ئەڤا چهوا دی شیان هەبن بگرنیت، ئەقی ژێ نه گونجان په یاداگریه و بوویه ئەگەر کو کوٹشکاندن دروستبیت.

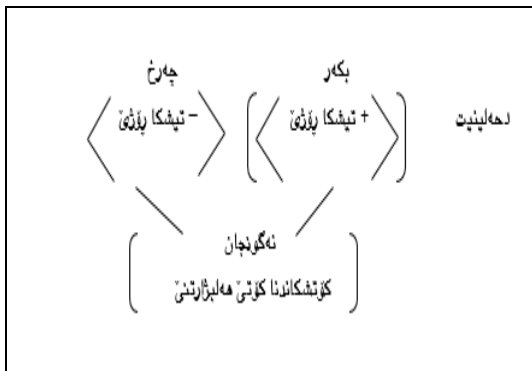
4. بلا.. روڤندکیت مه ب پێ نه که قن بلا.. سیرانگه ها خهونا واری مه بیت (سەلمان کوڤلی، 1998، 11)



د ئەفان دیراندا شاعری (چەرخ) ل گەل کاری (فەمراندن) بکارهینایه، ئەڤ چەندە ژێ یا گونجای نینه، چونکی (ئاگی) ب (ئاڤ) دەیتە فەمراندن، لەورا هاتنا (چەرخ) ل جەھی (ئاڤ) کوٹشکاندن دروستگریه.

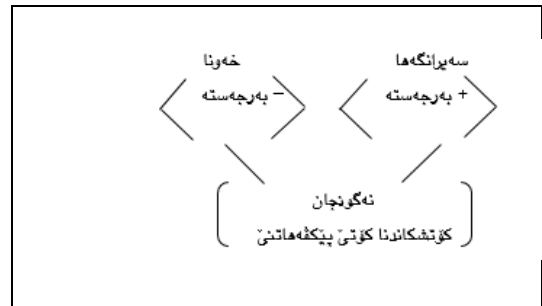


کوٹشکاندن ل قیری دزقریت بۆ ئەوی چەندی کو بگەری (ب پێ که قن) ئەو مەرجه ل دەڤ نینه ئەوی کو (ب پێ که قن) دقیت، ئەقی ژێ نه گونجان دروستگریه.



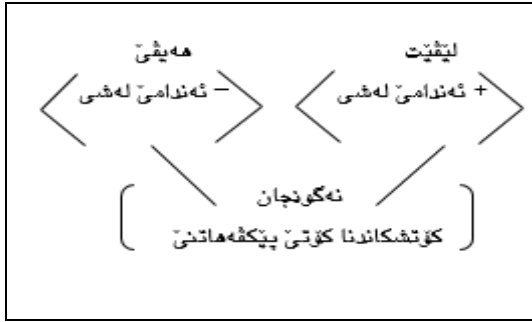
د شیانین (چەرخ) بیدا نینه (بەفر) بحەلینیت، ئەڤا هەلبژارتنا ئەوی وەکو (بگەر) کوئی هەلبژارتنی شکاندییه، چونکی سیمایین ئەوان ل گەل ئیک ناگونجن.

7. ب وەشینه دەریا هیقی یا (سەلمان کوڤلی، 1998، 14)



د ئەقی نموونە بیدا کوٹشکاندن دزقریت بۆ ئەوی چەندی کو په یفا (سەیرانگه ه) ل گەل (خهون) ان ناگونجیت، چونکی (خهون) یا بهرجهسته نینه.

5. دلێ من کانیکا عەشقی و (سەلمان کوڤلی، 1998، 14)



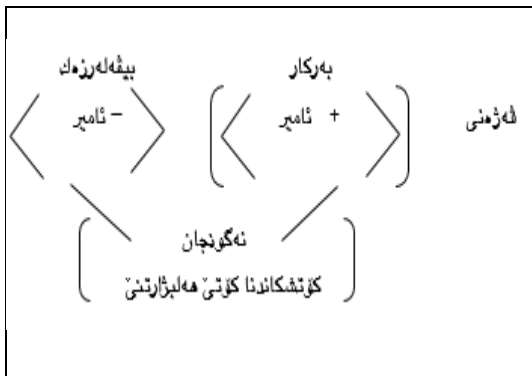
د ئەفی دیریدا شاعری سهردهرییا (مروقی ل گهل هه یقی) کرییه و ئو ب مروقی هژمارتییه، ئەفجا ب ئەجامدانا ئەفی چهندی کۆتشکاندن دوستبوویه.

11. بیدهرا ئەشقی ددهنه بای (سهلمان کوفلی، 1998، 49)



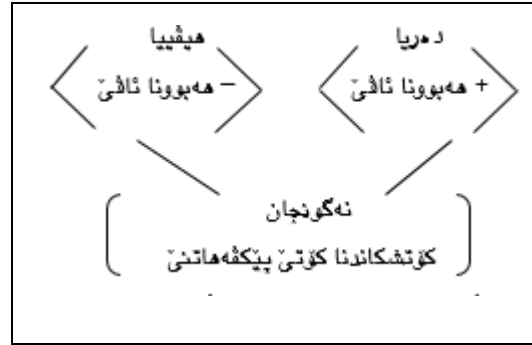
ب هاتنا په یفا (بیدهر) ل گهل (ئەشقی) کۆتشکاندن په یدابوویه، چونکی په یفا (بیدهر) ل گهل هه قالی خو بی ئاسایی نینه و هاتنا ئەوی ل گهل په یفا (عەشقی) د جیهانا راسته قینه دا ناگونجیت.

12. بیقهله رزهک یا شه زه نی (سهلمان کوفلی، 1998، 55)



د ئەفی کۆتشکاندنا ل سهریدا کارئ (فه زه نین) به رکاره ک هه لبارتییه ل گهل ناگونجیت، چونکی ئو مه رجه ل ده ق نینه ئەوی (فه زه نین) دقیت، ئەوژی هه بوونا نامیرییه، ئەفی چهندی زی کۆتشکاندن ب ریکا نه گونجانی دوستکرییه.

13. زهنگلا قینی لی بدهم (سهلمان کوفلی، 1998، 63)



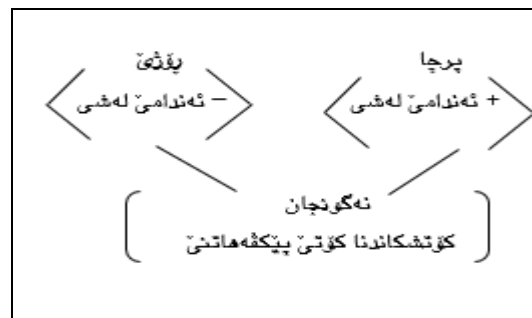
کۆتشکاندن د ئەفی دیریدا دزفریت بو ئەوی چهندی کو په یفا (دهریا) د که شه کا نویدا هاتییه بکارهینان و ل گهل هه قالی خو بی ئاسایی نینه، له ورا نه گونجان دوستکرییه.

8. چاقی وی چه پهری سینگی من، نه سمتی یه .. (سهلمان کوفلی، 1998، 41)



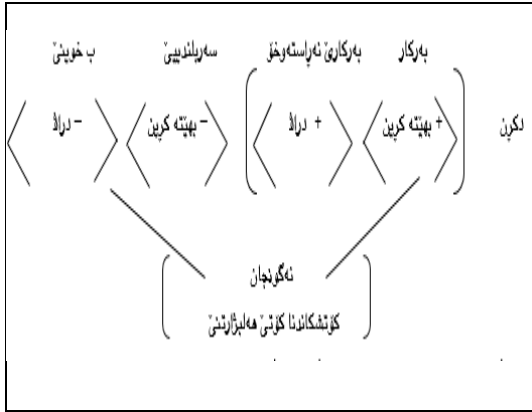
د ئەفی نمونه یا ل سهریدا په یفا (چه پهر) د بارودوخه کی نویدا هاتییه بکارهینان و ل گهل هه قالی خو بی ئاساید نینه و ئەفی زی نه گونجان په یداکرییه و کۆتشکاندن دوستبوویه.

9. داقت پرجا روژی دگریت (سهلمان کوفلی، 1998، 48)



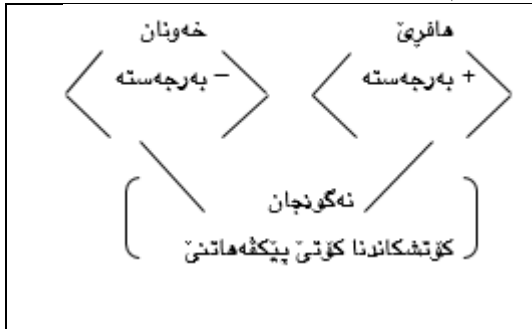
د ئەفی دیریدا شاعری ئەندامه ک ژ ئەندامین مروقان دایه (پوژی، ئەوژی (پرج) ه، ئەف چهنده زی یا گونجای نینه، چونکی (پوژی) مروقی نینه هه تا یا خودان پرج بیت.

10. ناووریت وی، لیقییت هه یقی (سهلمان کوفلی، 1998، 49)



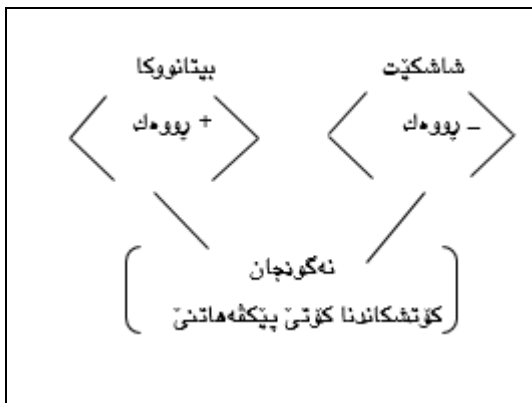
د ئەفێ کۆتشاندا نیدا ئەو مەرجی (کریڤن) ئی دقیت ل دەف بەرکارین (کریڤن) ئی نین، چونکی سەربلندی تشتهک نینه بهیته کریڤن، لەورا نه‌گونجان په‌یدا بووه و کۆتشاندا دروست بووه.

17. هافرئ خه‌ونان و (سه‌لمان کوفلی، 1998، 76)

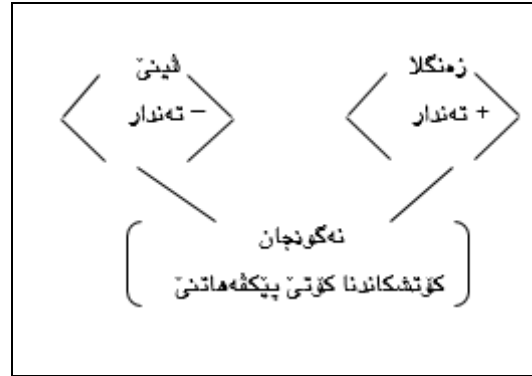


کۆتشاندا د ئەفێ دیریدا بۆ ئەوئ چه‌ندی دزفریت کو په‌یفا (هافرئ) د که‌شه‌کا نویدا هاتییه بکاره‌ینان و ژ ه‌قالئ خۆ یئ ئاسایئ هاتییه دویرکن، ئەفجا ئەفئ چه‌ندی کۆتشاندا په‌یدا کرییه.

18. شاشکیت بیتانووکا خویل بوون (سه‌لمان کوفلی، 1998، 79)

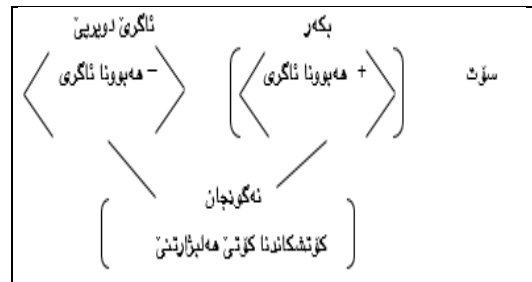


د ئەفێ دیریدا شاعری (شاشک) ل گهل (بیتانووک) ئی بکاره‌ینایه، ئەف چه‌نده ژئ بوویه ئەگەر کۆتشاندا په‌یدا بیهت، چونکی (شاشک) ل گهل ه‌قالئ خۆ یئ ئاسایئ نینه، ئانکو شاشک نه‌ پوهه‌که به‌لی بیتانوک پوهه‌که.



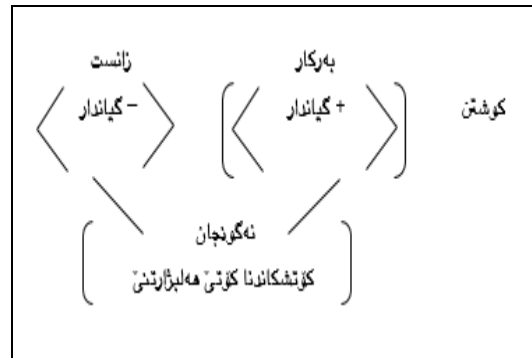
په‌یفا (فین) ل گهل (زهنگل) ئی یا گونجای نینه، چونکی (زهنگل) یا تەندار و به‌رجه‌سته‌یه، به‌لی (فین) ئی ئەف سیمایه ل دەف نینه، ئەفئ چه‌ندی کۆتشاندا ب پیکا نه‌گونجانا ئەوان ل گهل ئیک دروست کرییه.

14. ئاگرئ دویریئ ئەز سوتم (سه‌لمان کوفلی، 1998، 64)



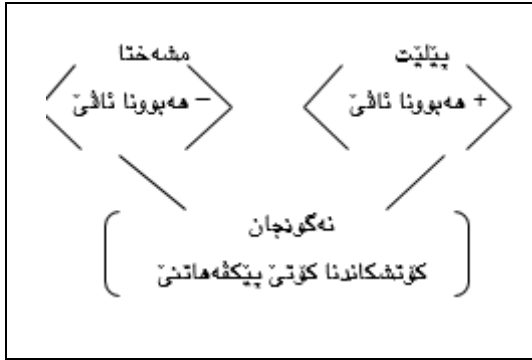
ل فیرئ شاعر به‌حسئ ل جوژه ئاگره‌کی دکه‌ت کو د ه‌بوونیدا نینه، چونکی غه‌ریبی ب ئاگرئ لیکچواندییه، ژبه‌ر هندی د شیاندا نینه ئەف کاره بهیته ئەجامدان و ئەفئ چه‌ندی نه‌گونجان په‌یدا کرییه.

15. زانست کوژین (سه‌لمان کوفلی، 1998، 69)

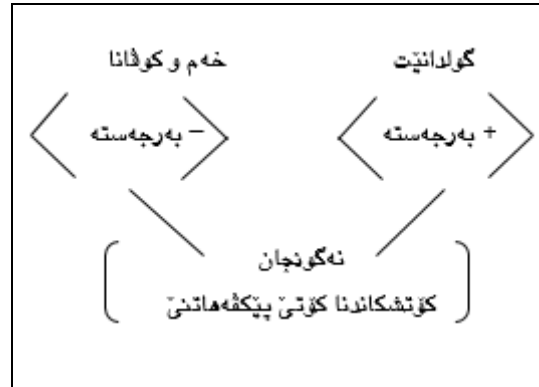


د ئەفئ دیرا شعریدا (زانست) به‌رجه‌سته و گیاندار نینه، ه‌تا بهیته کوشتن، لەورا کۆتشاندا ب پیکا نه‌گونجانا دروست بوویه.

16. سه‌ربلندیئ بخوینئ دکرڤ (سه‌لمان کوفلی، 1998، 71)

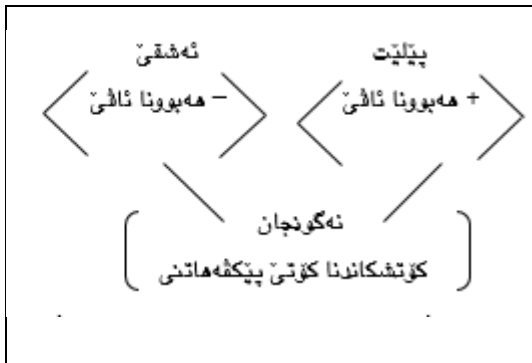


19. بو گولانیت خه م و کوڦانیت مه (سهلمان کوڦلى، 1998، 80)

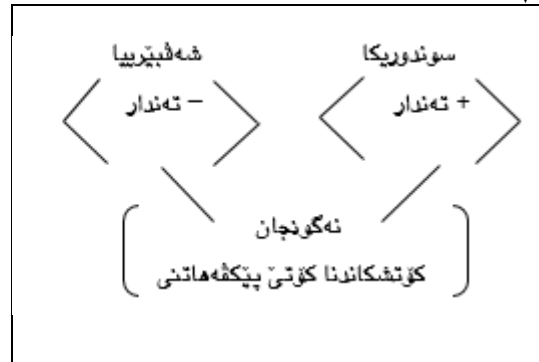


په يفا (گولان) ل گه ل هه ڦالى څو يى ئاسايى بكار نه هاتييه، ژبه ر ئه ڦى چه ندى هاتنا ئه ويى ل گه ل (خه م و کوڦان) ان يا گونجايى نينه، چونكى خه م و کوڦان بهرجهسته نين، له ورا کوڦارا زانستين مروڦايه تي يا زانکویا زاخو.

22. چهوا پيليت نه شقى د كانيت چاڦادا دپهنگن و (سهلمان کوڦلى، 1998، 94)

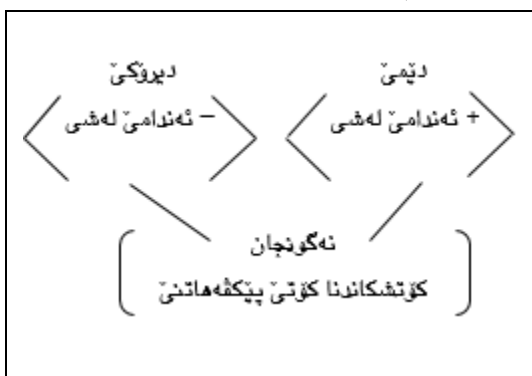


20. سونوريكا شه قيريايه (سهلمان کوڦلى، 1998، 85)



د ئه ڦى ديرا ل سهريدا ب هاتنا هر ئيك ژ په يقين (پيل) و (كانى) ل گه ل (نه شقى) و (چاڦا) کوڦارا زانستين مروڦايه تي يا زانکویا زاخو، چونكى هه ڦه په يقه ژ هه ڦاليت څو هاتينه ديوركن و هاتنا ئه وان ب هه ڦى رهنگى د جيهانا راسته قينه دا ناگونجيت نه گونجان په يدا بوويه.

23. ل ديمى ديروكى دبيتته خال (سهلمان کوڦلى، 1998، 104)



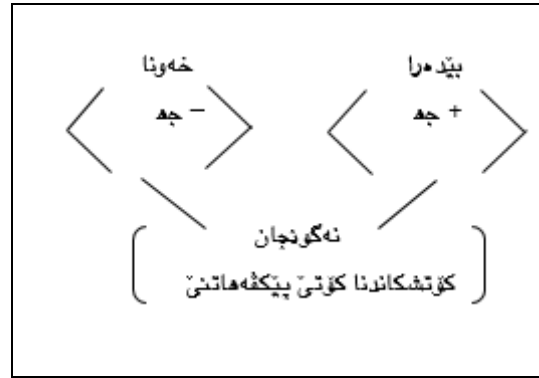
د ئه ڦان ديرا ل سهريدا هر ئيك ژ په يقين (سونوريك) و (گرڼين) د كه شه كا نويدا هاتينه بكارهينان و ل گه ل هه ڦالى څو يى ئاسايى نينه، ئه ڦا ژ نه نجامى هه ڦى چه ندى نه گونجان دروست بوويه.

21. د گه ل پيليت مشهختا.. (سهلمان کوڦلى، 1998، 87)

د هه ڦى نمونيدا (پيل) ل گه ل هه ڦالى څو يى ئاسايى بكاره هاتييه، كو هه وږى (دهريايه) هاتنا هه ويى ل گه ل (مشهختا) ان يا گونجايى نينه و هه ڦى چه ندى کوڦارا زانستين مروڦايه تي يا زانکویا زاخو.

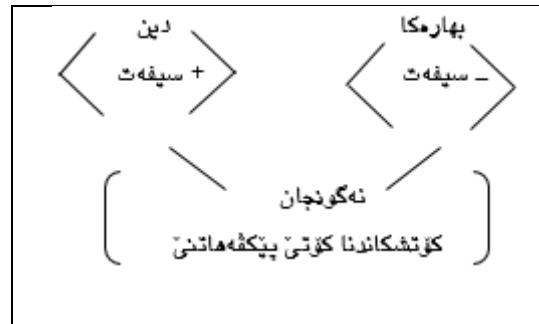
د هه ڦى ديرا شاعري سهره دهرييا گيانداران ل گه ل (ديروك) كريبه، هه وږى ب ريكا دانا نه ندامه ك ژ نه ندامين گيانداران هه وږى (ديم) ه، هه ڦه چه نده ژى يا گونجايى نابيت، چونكى ديروك مروڦه نينه هه تا ديم هه بيت، هه ڦى چه ندى ژى کوڦارا زانستين مروڦايه تي يا زانکویا زاخو.

24. ل بیدهرا خهونا چهره (سهلمان کوفلی، 1998، 106)



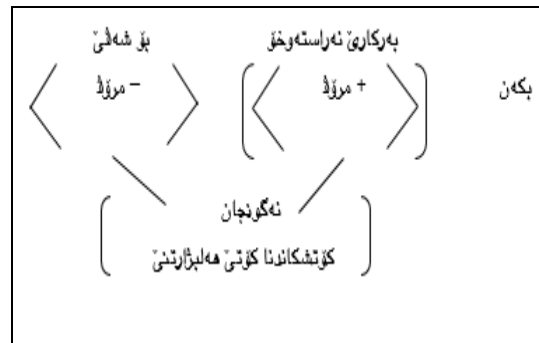
د ئەفی دیریدا پەیفین (بیدەر) و (خەون) ل گەل ئیک ناگونج، چونکی د سیمایاندا هەفیشک نین، ئانکو پەیفە (خەون) نایبته هەفال ل گەل پەیفە (بیدەر)، ئەفە بوویە ئەگەر کو کۆتشکاندن دروستببیت.

25. بهارهکا دینه (سهلمان کوفلی، 1998، 110)



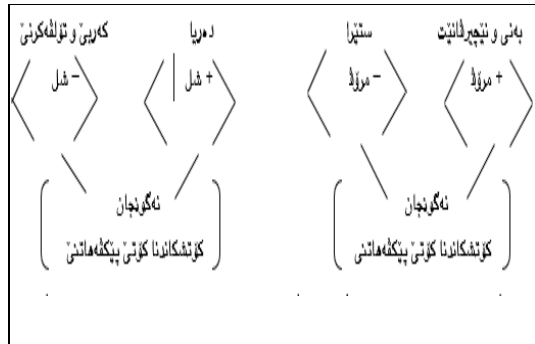
د جیهانا راستەقینەدا (بهار) مروغ نینه هەتا سەرەدەرییا مروغی ل گەل بەیتە کرن و سیفەتەکی مروغی بۆ بەیتە بکارهینان، ژبەر هندی کۆتشکاندن دروستبوویە.

26. و گوڤەندە بو شەفی بکەن (سهلمان کوفلی، 1998، 129)



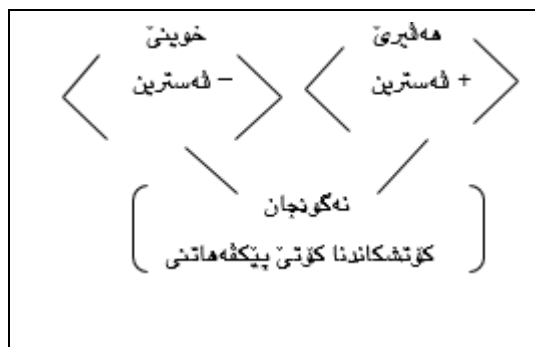
د ئەفی نموونەیا شعریدا ئەو مەرچی (کار)ی دقیت ل دەف بەرکارەئ نەرستەوخو (شەفی) نینه، لەورا کۆتشکاندن پەیداکییە.

27. بەنی و نیچیرقانیستیرا، ... عەشق بیته پیلەکا دژوارا دەریا کەربیی و تۆلقەکرنی، عەرشیی پادشاهی تاریی سەرۆبن دکەن ... (سهلمان کوفلی، 1998، 131)



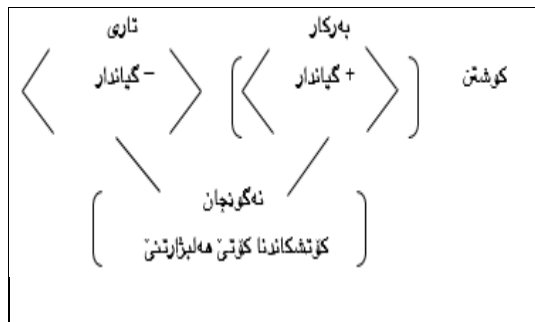
د ئەفی نموونەیا شعریدا هەر ئیک ژ پەیفین (نیچیرقان) و (دەریا) د کەشەکا نویدا هاتینە بکارهینان و ژ هەقالی خویی ئاسایی هاتینە دویرکرن، لەورا کۆتشکاندن دروستبوویە.

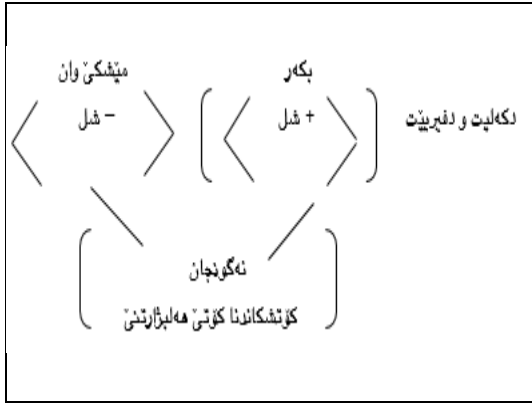
28. سمیت وی دی مینن د هەقیری خوینی پیلیت خوینی دی داعویرن.. (سهلمان کوفلی، 1998، 133)



د ئەفی کۆتشکاندنیدا پەیفە (هەقیر) د بارودۆخەکی نویدا هاتییە بکارهینان و ب هاتنا ئەوی ل گەل پەیفە (خوین)ی کۆتشکاندن دروستکرییە.

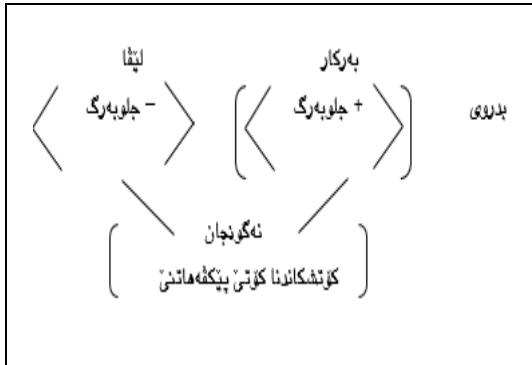
29. تارى کوشت و براند (سهلمان کوفلی، 1998، 140)





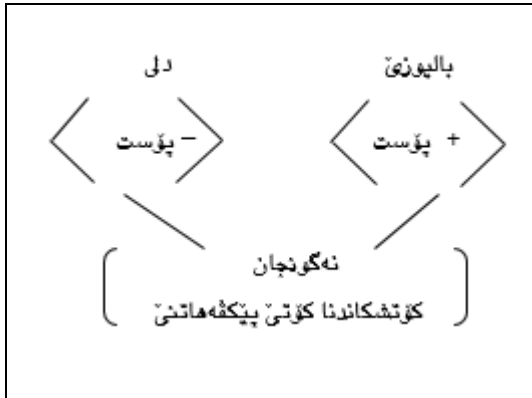
د ئەڤی نموونه یا شعریدا بکر (میشکي وان) ل گه ل کاری (که لاندن و فیریان) ئی نهگونجایه، چونکی کاری بکره ک دڤیت خودان سیمایی > + شل < بیت، به لیئ ئەڤی بکری ئه و سیمایه نینه، ژبه هندی کۆتشکاندن پویدایه.

33. لیڤا پیکڤه بدروی.. (سهلمان کوڤلی، 1998، 165)



د ئەڤی دیرا شعریدا شاعری (لیڤ) ل جهی جلوبه رگان بکارهینایه، ئەڤی چهندی ژي کۆتشکاندن دروستکرییه، چونکی لیڤ پیکڤه ناهینه دروین، له ورا نهگونجان دروستبوویه.

34. کهنگی بالیوزی دلی ته (سهلمان کوڤلی، 1998، 180)



د ئەڤی دیریدا شاعری وهکو گیانداران سه ره دهری ل گه ل (تاری)یی کرییه و ب گیاندار هژمارتییه، چونکی (تاری) ناهیته کوشتن، له ورا ژ ئەنجامی ئەڤی چهندی کۆتشکاندن دروستکرییه.

30. ماچیکرنا به ژنا روژی (سهلمان کوڤلی، 1998، 145)



د ئەڤی دیریدا شاعری سیمایه ک ژ سیمایی مروڤی دایه (پۆژی، ئه وژی (به ژن)ه، ئەڤ چهنده ژي یا گونجای نابیت، چونکی (پۆژ) مروڤ نینه ههتا یا خودان به ژن بیت، له ورا کۆتشکاندن پهیدا بوویه.

31. دگه ل بشکورینا هه یڤی (سهلمان کوڤلی، 1998، 145)

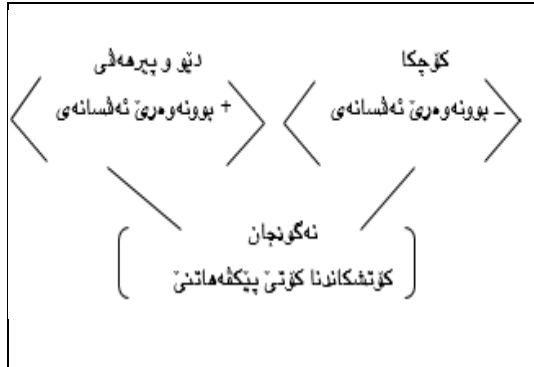


په یڤا (بشکورین) ل گه ل هه قالی خۆ یی ئاسایی بکارنه هاتییه، هاتنا ئه وی ل گه ل (هه یڤی) یا گونجایی نینه، چونکی ئەڤ سیمایه تاییه ته ب گولانڤه.

32. میشکي و دکه لیت و دفریبت (سهلمان کوڤلی، 1998، 161)

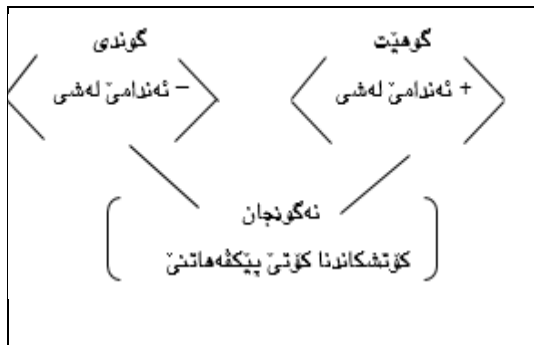
د ئەڤی نموونه یا ل سهريدا (دهنگ) و (پۆژ) ل گه ل ئیک ناگونجن، چونکی د سیمایاندا ههڤشک نین، ئانکو دهنگ ب رینکا پیلان دهیته فهگههستن، بهلی ئەڤ چهنده د رۆژیدا پوینادهت، له ورا نهگونجان چیبوویه و کۆتشکاندن پویدایه.

38. کۆچکا دیوو پیرههقیانه (سهلمان کوفلی، 1998، 193)



د ئەڤی دیوا شعریدا شاعری په یفا (کۆچک) ل گه ل (دیوو پیرههقی) یان بکارهینایه، بهلی ئەڤ چهنده یا گونجای نینه، چونکی د جیهانا راسته قینه دا (دیوو پیرههقی) یان چ هه بوون نینه، ئەڤا چه وای خودان (کۆچک) بن، له ورا کۆتشکاندن پویدایه.

39. گوهیت گوندی مسمت کرن (سهلمان کوفلی، 1998، 200)

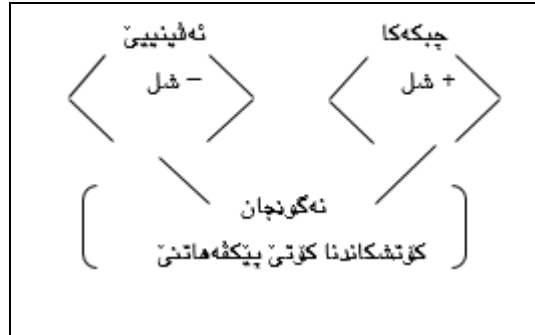


د ئەڤی نموونه یا شعریدا شاعری سه ره ده ریبیا مروڤ و گیانه واران ل گه ل (گوند) ی کریه، ژبه رهندي ژ نهجمای ئەڤی نهگونجانی کۆتشکاندن دروستبوویه.

40. پرچی، وی به یاری سۆتی (سهلمان کوفلی، 1998، 237)

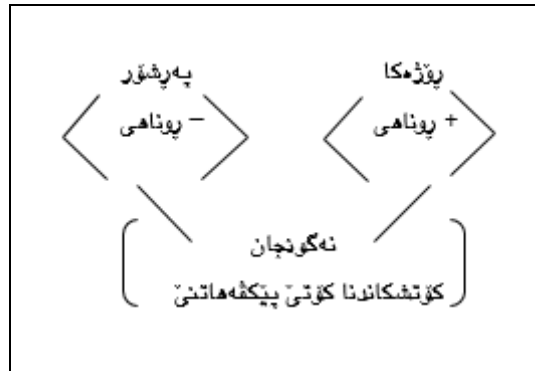
د ئەڤی دیوا شعریدا په یفا (بالیون) د بارودۆخه کی نویدا هاتییه بکارهینان، چونکی ل گه ل ههڤالی خۆ یی ئاسایی بکارنه هاتییه، ژبه رهندي پیکهه گونجای نابن و کۆتشکاندن پویدایه.

35. بو چبکه کا ئەڤینی یی (سهلمان کوفلی، 1998، 183)



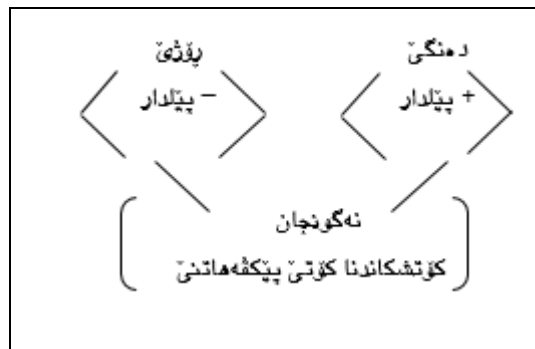
د ئەڤی دیوا شعریدا په یفا (چبکه ک) د بارودۆخه کی نویدا هاتییه بکارهینان و ل گه ل ههڤالی خۆ یی ئاسایی نینه، ئەڤا ب ئەڤی چهندي کۆتشکاندن دروستبوویه.

36. پۆژه کا په پشورا تیدا (سهلمان کوفلی، 1998، 191)



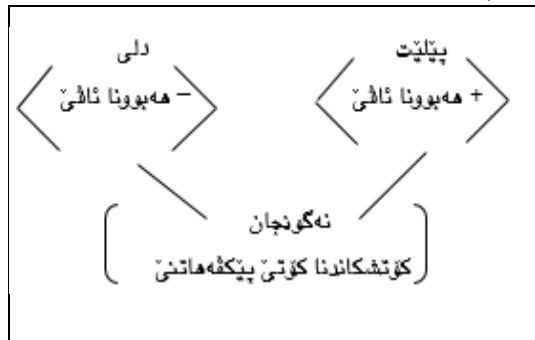
د ئەڤی دیوا شعریدا ژ نهجمای پیکهه هاتنا په یفا (پۆژ) ل گه ل (په پشور) ی کۆتشکاندن پویدایه، چونکی سیمایین ئەوان ل گه ل ئیک گونجای نین.

37. دهنگی پۆژی ناگههیتی (سهلمان کوفلی، 1998، 192)



هه فال ل گه (ئاگرى)، ئانكو سيمايين ئه وان ل گه ل ئيك ناگونجن.

43. پيليت دلي من و، (سهلمان كوقلى، 1998، 280)

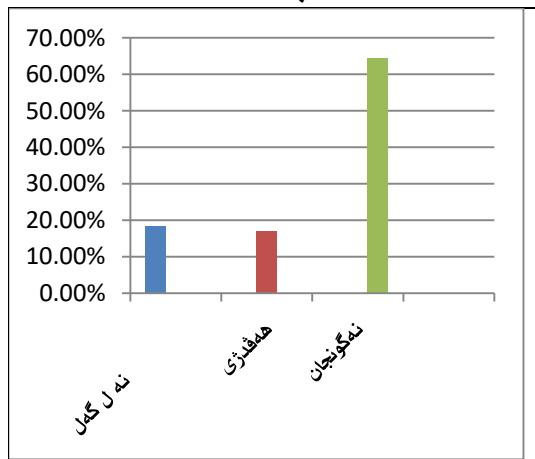


د ئه في ديريدا په يفا (پيل) ل گه ل (دل) ي يا گونجاي نينه، چونكى (پيل) خودان سيمايي < + هه بونا ئاڤي > يه، به لي (دل) ي ئه في سيمايه ل ده في نينه، ئه في چهندي كؤتشكاندن ب پيكا نه گونجانا ئه وان ل گه ل ئيك دروستكريبه.

د ئه فان ديرين شعري بين ديوانا (دهمي چوار گوشه) يا (سهلمان كوقلى) دا، سه رجه مي پيكدادانين تيدا هاتينه بكارهينان، ل دويف ئه وان جورين فه كؤلين ل دويف چووي، برتبيوون ژ (76) پيكدادانان، (14) ژ ئه وان نه ل گه لن و (13) ژ ئه وان هه فينه و (49) ژ ئه وان نه گونجانن.

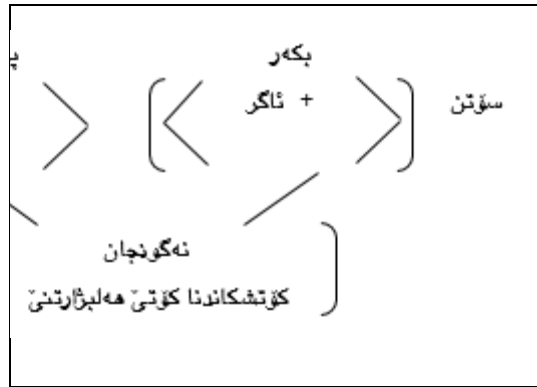
ل خوراي دي هه لدهين ريزه يا سه دي يا هر پله يه كا پيكدادانا واتاي كو (3) پله نه، ئه وين د ديوانا (دهمي چوار گوشه) دا هه ين، د ئه في هيلكارييا ل خوريدا دياربكه ين:

هيلكارييا پيكدادانا واتاي



4. نه نجام

پشتي فه كؤلينا مه ب دومايك هاتي، ئه م گه هشتينه ئه فان نه نجامين ل خوراي دياركري:

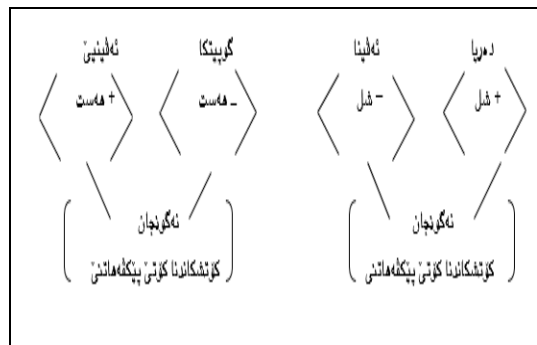


كؤتشكاندن ل فيري درفرت بؤ ئه وي چهندي كو بكه ري كاري (سوتن) ي ئه و مرجه ل ده في نينه، ئه وي كو (سوتن) ي دقيت، ئانكو ل گه ل ناگونجيت.

41. دهريا ئه فينا خو فه كم

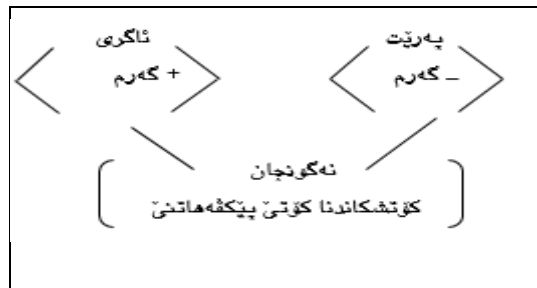
ب يا وان نه كم

ل سه ر گوييتكا نه فيني (سهلمان كوقلى، 1998، 252)



د ئه في كؤليدا هر ئيك ژ په يقين (دهريا) و (گوييتك) د كشه كا نويدا هاتينه بكارهينان و ل گه ل هه قالي خو يي ناسايي نينن، ئانكو ل گه ل ئيك ناگونجن، چونكى د سيماياندا هه فيشك نينن.

42. يا پهريت ئاگرى فه دهت (سهلمان كوقلى، 1998، 275)



د ئه في ديروا شعريدا كؤتشكاندن ژ نه نجامي پيگه هاتنا په يفا (په) و (ئاگرى) په يدا بوويه، چونكى (په) نابيته

1. هەر سێ پله‌ی پێکدادانا واتایی د دیوانا (دهمی) چوار گۆشه) یا (سه‌لمان کوفلی) دا هه‌نه. ئەوژی ئەق پله‌نه: (نه ل گه‌ل، هه‌ڤدزی، نه‌گونجان)ن.
 2. ل دویف ئەوان پله‌ی پێکدادانا واتایی ئەوین فه‌کۆلین ل دویف چووی، نه‌گونجان ب پترترین پێژه د دیوانا (دهمی) چوار گۆشه) یا (سه‌لمان کوفلی) دا هاتییه بکارهینان. کو د (49) نمونه‌یاندا هاتییه بکارهینان و پێژه‌یا سه‌دییا ئەوئ دبیته: (64.47%).
 3. هه‌ڤدزی ب کیمترین پێژه د دیوانا (دهمی) چوار گۆشه) یا (سه‌لمان کوفلی) دا هاتییه بکارهینان، ئەوژی د (13) نمونه‌یاندا هاتییه بکارهینان. کو پێژه‌یا سه‌دییا ئەوئ دبیته: (17.10%).
 4. پێژه‌یا بکارهینانا هەر پله‌یه‌کا پێکدادانا واتایی د دیوانا (دهمی) چوار گۆشه) یا (سه‌لمان کوفلی) دا ب ئەفی په‌نگی ل خواریه‌یه:
 - أ- نه‌ ل گه‌ل: (14) کۆتشیکاندنن. پێژه‌یا سه‌دییا ئەوئ دبیته: (18.42%).
 - ب- هه‌ڤدزی: (13) کۆتشیکاندنن. پێژه‌یا سه‌دییا ئەوئ دبیته: (17.10%).
 - ت- نه‌گونجان: (49) کۆتشیکاندنن. پێژه‌یا سه‌دییا ئەوئ دبیته: (64.47%).
5. لیستای ژێده‌ران
- 1- ب- زمانێ کوردی:
 - په‌ریز سابیر (2006)، په‌خنه‌ی ئەده‌بی کوردی و مه‌سه‌له‌کانی نوێکردنه‌وی شیعری، چاپی په‌که‌م، بڵاوکراوه‌ی ئاراس، هه‌ولێر.
 - ساجده عبدالله فه‌هادی (2002)، په‌یوه‌ندی واتایی نێوان کار و به‌شه‌کانی تری په‌سته، گوڤاری زانکوی سلێمانی، ژماره (9)، به‌شی (B)، ل ل (4-20)، سلێمانی.
 - سه‌لمان کوفلی (1998)، ده‌می چوار گۆشه، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی روژنبری، هه‌ولێر.
 - شیرزاد سه‌برى عه‌لی (2014)، پراگماتیک، چاپا ئیکێ، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، بڵاوکراوه‌ی ئەکادیمیای کوردی، هه‌ولێر.
 - چنار صدیق غازی (2008)، ئاراستین ته‌کنیکی دشعرا نوی یا کوردی دا ده‌ق‌ه‌را به‌هه‌دینان (به‌درخان سندی وه‌کو نمونه)، چاپا ئیکێ، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، ژ وه‌شانین ده‌زگه‌ها سپی‌ریز، ده‌وک.
 - عه‌بدولسه‌لام نه‌جمه‌دین عه‌بدوللا (2008)، شیکردنه‌وه‌ی ده‌قی شیعری له‌ پووی زمانه‌وانیه‌وه، چاپا ئیکێ، چاپخانه‌ی حاجی هاشم، ژ وه‌شانین ده‌زگه‌ها سپی‌ریز، ده‌وک.
 - عه‌بدولواحید موشیر دزه‌یی (2011)، واتاسازی وشه‌ و په‌سته، چاپی دووه‌م، چاپخانه‌ی ماردین، هه‌ولێر.
 - 2- ب- زمانێ عه‌ره‌بی:
 - عه‌بدولواحید موشیر دزه‌یی (2014)، زانستی پراگماتیک، چاپی دووه‌م، ناوه‌ندی ئاوێر بۆ چاپ و بڵاوکردنه‌وه، هه‌ولێر.
 - محمه‌د مه‌عروف فتاح (2010)، لیکۆلینه‌وه‌ زمانه‌وانیه‌کان، چاپی په‌که‌م، چاپخانه‌ی روژه‌لات، ده‌زگای توێژینه‌وه‌ و بڵاوکردنه‌وه‌ی موکریان، هه‌ولێر.
 - هدی صدیق أحمد و خالده صدیق أحمد (2016)، لادان د هه‌زانین (عبد الرحمن مزووری) دا، گوڤارا زانکویا ده‌وک، په‌ریه‌ندا: (19)، ژماره (2)، ل ل (112-135)، ده‌وک.
 - ابراهیم السامرائی (-)، فی لغة الشعر، دار الفكر للنشر والتوزیع، عمان.
 - أحمد حاجي (2015)، مصطلح اللغة الشعرية المفهوم والخصائص، مجلة مقاليد، العدد (9) ديسمبر.
 - احمد مداس (2007)، لسانيات النص - نحو منهج التحليل الخطاب الشعري، الطبعة الاولى، عالم الكتب الحديث، إربد - الاردن.
 - بول بيكر و سيونيل ايليج (2018)، المصطلحات المفاتيح في تحليل الخطاب، ترجمة: ناصر بن عبدالله بن غالي، دار جامعة الملك سعود للنشر، الرياض.
 - جون لاينز (1987)، اللغة والمعنى والسياق، ترجمة: عباس صادق الوهاب، الطبعة الاولى، دار الشؤون الثقافية العامة، بغداد.
 - خليل الموسى (1991)، الحداثة في حركة الشعر العربي المعاصر، الطبعة الأولى، دمشق.
 - عبدالعالي قادا (2016)، بلاغة الاقتناع (دراسة نظرية وتطبيقية)، الطبعة الاولى، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزیع، عمان - الاردن.
 - لطفی عبدالبدیع (1989)، التركيب اللغوي للأدب (بحث في فلسفة اللغة والاستطبيق)، دار المربيع للنشر، الرياض.
 - ليتش (2012)، اللغة الحديثة المعاصرة، علم الدلالة، ترجمة: أحمد طاهر، الطبعة الأولى، دار الوفاء لدنيا الطباعة والنشر، الإسكندرية.
 - محمد حماسة عبداللطيف (1996)، لغة الشعر دراسة في الضرورة الشعرية، الطبعة الأولى، دار الشروق، القاهرة.
 - وائل عبد الله حسين أبو محيي (2004)، دلالة النص الشعري في تفسير النص القرآني (دراسة في الدلالة النصية للقرآن الكريم)، رسالة الماجستير، كلية الدراسات العليا، جامعة النجاح الوطنية، فلسطين.
 - عبدالرحمن طعمة (2020)، اللغة والمعنى والتواصل - النموذج العرفاني وأبعاده التداولية، الطبعة الاولى، دار كنوز المعرفة للنشر والتوزیع، عمان - الاردن.
 - 3- ب- زمانێ ئینگلیزی:
 - Cruse, A. (2000). Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford university press.
 - Nofal, K.H. (2011). Syntactic aspects of poetry: A pragmatic perspective, The Buckingham Journal of Language and Linguistics.

التصادم الدلالي كطريقة لكسر القيد الدلالي - لغة الشعر أنموذجا

الملخص:

التصادم الدلالي واحدة من الطرق للحصول على كسر القيود الدلالية، في لغة الشعر عندما يحدث التصادم الدلالي، الكلمات تحمل معنى خاص و ينعكس فيها الجمال و الابداع. هذا البحث الموسوم (التصادم الدلالي كطريقة لكسر القيد الدلالي - لغة الشعر أنموذجا) يحاول هذا البحث توضيح مراتب التصادم الدلالي حسب موديل (الان كروز) في لغة الشعر ديوان (دهمى چوار گوشه) لشاعر (سلمان كوفلى) و كذلك تصنيف النسبة المؤية لكل مرتبة مستخدمة. والهدف الرئيسي لهذا البحث هو تحديد النسبة المؤية لكل مرتبة من مراتب التصادم الدلالي المستخدمة في الديوان. تتألف البحث من مقدمة و فصلين فضلا عن النتائج. الفصل الاول بعنوان (كسر القيد الدلالي و عدم التوافق) و بشكل عام يركز على مفهوم كسر القيود الدلالية. في حين يتناول الفصل الثاني على تطبيق مراتب التصادم الدلالي في لغة الشعر.

الكلمات الدالة: التصادم الدلالي، كسر القيد الدلالي، عدم الملائمة، التناقض، التافر.

Semantic collision (clash) as a way to break the semantic constraints - the language of poetry as a model

Abstract:

Semantic collision (clash) is one of the methods for obtaining a breaking of semantic constraints, and in poetry language when semantic collision (clash) occurs, words have a special meaning and it reflects beauty and creativity. This research which titled (Semantic collision as a way to break the semantic constraints - the language of poetry as a model) it tries to clarify the semantic collision (clash) levels according to the model (Alan Cruse) in poetry language (Damme chwar gosha)'s Poetry for poet (Salman Kovly) as well as the percentage rating for each rank used. The main objective of this research is to determine the percentage of each semantic collision (clash) class used in the research. The research consists of an introduction and two chapters as well as the results. The first chapter is titled (Breaking the semantic constraint and incompatibility) and in general it focuses on the concept of breaking the semantic constraints. While the second chapter deals with the implementation of semantic collision (clash) ranks in poetry language.

Keywords: semantic collision (clash), breaking the semantic constraint, Inappropriateness, Oxymoron, Incongruity.